

Funded by
the European Union

ความเปราะบางของชุมชนเมืองบ่ออย่างต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง (SUCCESS)” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา:

ชุมชนแหลมสนอ่อน ชุมชนสนามบิน ชุมชนศาลาเหลืองเหนือ และชุมชนบาลาเซาะห์เก๊าแสน เทศบาลนครสงขลา

ชุมชนแหลมสนอ่อน

ชุมชนสนามบิน

ชุมชนศาลาเหลืองเหนือ

ชุมชนบาลาเซาะห์เก๊าแสน

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

➤ เมืองบ่ออย่าง จังหวัดสงขลา เป็นเมืองท่าและเมืองชายทะเลที่สำคัญของภาคใต้ตอนล่างมาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ปรากฏการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณบริเวณสันทรายริมทะเลสาบสงขลา ด้านตะวันออก

➤ มีการอยู่อาศัยของ **ชุมชนใหม่** ขึ้นกับ **ชุมชนเดิม** ลักษณะของเมืองเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารจัดการของจังหวัด

➤ เมืองบ่ออย่าง จัดแบ่งเขตปกครองเป็น **55 ชุมชน** ที่มีการระดมว่าส่วนใหญ่เป็นชุมชนแออัดคนจนเมืองที่อยู่ในที่ดินของรัฐ

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

อยู่ในเมืองสงขลาซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้านเศรษฐกิจของภาคใต้

ลักษณะภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนแหลมสนอ่อน	➤ ลักษณะเป็นแหลมยาว มีทะเลสาบทั้งสองด้าน คือ อ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา
ชุมชนสนามบิน	➤ เป็นชุมชนตั้งอยู่ใจกลางเมือง เป็นที่ราบลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมขัง
ชุมชนศาลาเหลืองเหนือ	➤ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณริมคลองลำโรงเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมและมีประสพกับปัญหาน้ำล้นตลิ่งเข้าท่วมชุมชน
ชุมชนบาลาเซาะห์เก๊าแสน	➤ ตั้งอยู่บนชายหาดทะเลเก่าแสน ซึ่งมีการกัดเซาะชายฝั่งและมีคลื่นลมแรง ทำให้ทรายพัดพามาถมปากคลองลำโรงทำให้เกิดน้ำท่วมขัง และน้ำล้นตลิ่งในช่วงฤดูฝน

สรุปประเด็นสำคัญ :

เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: ให้กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ชุมชนปรับตัว

► ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคใต้ฝั่งตะวันออก จังหวัดสงขลา สร้างเครือข่ายเตือนภัยพัฒนาแกนนำชุมชนในการแก้ไขและแจ้งเตือนข้อมูลสภาพอากาศ

► การไฟฟ้า ติดตั้งระบบไฟฟ้าสำรองให้แก่ประชาชนในชุมชน

► สำนักงานประสานงานภูมิภาคสงขลา ปรับปรุงให้ครัวเรือนมีน้ำประปาใช้ครบทุกบ้าน ทั้งไม่มีบ้านเลขที่ การประปาจึงไม่สามารถจ่ายน้ำให้ได้

► สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ร่วมกับหน่วยงานแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย สร้างความมั่นคงให้กับชุมชน รวมถึงสร้างที่อยู่อาศัยระยะยาว

► เทศบาลนครสงขลา สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น การสร้างอาชีพ

► สถาปนาผู้สูงอายุร่วมกับองค์กรชุมชน จัดตั้งวิสาหกิจเพื่อดูแลสุขภาพและสร้างรายได้ผ่านระบบดูแลผู้ป่วยที่บ้าน

► สำนักสาธารณสุข ฉีดวัคซีนพิษสุนัขบ้าพันธุ์ช่วงหน้าร้อน

► โรงเรียน สำนวญครอบครัวเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเปราะบาง

► อำเภอ ร่วมกันแก้ปัญหากลุ่มเปราะบาง (พัฒนาคุณภาพชีวิต) คนจนเมือง

การวิเคราะห์สถานการณ์ : ปัญหา

ปัญหาด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบ

- 1 ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลพื้นที่เก่าเสี่ยง
- 2 ปัญหาที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง เนื่องจากเป็นประชากรต่างถิ่นเข้ามาอาศัยในที่ดินของกรมธนารักษ์ การรถไฟ เจ้าท่า ที่ดินวัด และเอกชน

ปัญหาด้านการบริหารจัดการเมือง

- 1 ชุมชนไม่มีส่วนร่วมกับหน่วยงานในการวางแผนแก้ปัญหาและรับมือภัยพิบัติ เนื่องจากหน่วยงานไม่ได้มีการสื่อสารมาถึงระดับครัวเรือนหรือชุมชน
- 2 ชุมชนเข้าไม่ถึงสิทธิ การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติ

ปัญหาด้านสังคม

- 1 ปัญหาความไม่แน่นอนของอาชีพและรายได้ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบรายวัน
- 2 ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมและการรับรู้ข้อมูล

การวิเคราะห์สถานการณ์ : แนวโน้มสภาพอากาศที่ผ่านมา

- ชุมชนแหลมสนอ่อน มีปัญหาเรื่องคลื่นลมแรงและฝนตกหนัก
- ชุมชนบาลาเซาะห์เก๊าแสน มีปัญหาเรื่องการกัดเซาะชายฝั่ง
- ชุมชนสนามบิน มีปัญหาเรื่องสภาพอากาศร้อนจัด ฝนตกหนักน้ำท่วมขัง
- ชุมชนศาลาเหลืองเหนือ มีปัญหาเรื่องฝนตกหนักน้ำท่วมขัง

ทีมศึกษา : ศูนย์บ่ออย่างสงขลาพึ่งพาตนเองสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย จังหวัดสงขลา อสม. และชุมชนในพื้นที่

ทีมพี่เลี้ยง : มูลนิธิชุมชนสงขลา (SCF)

ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวม

สนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)

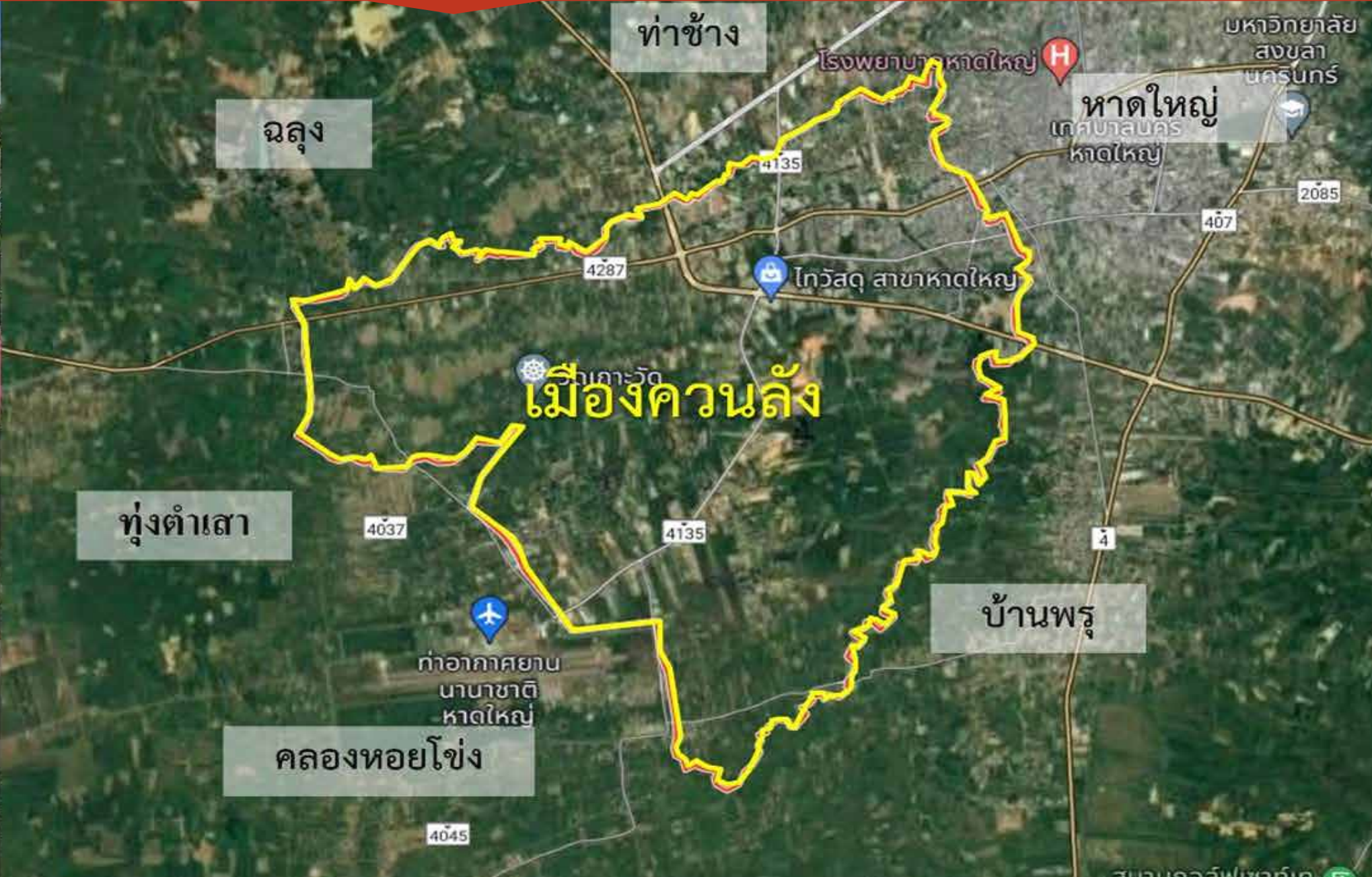
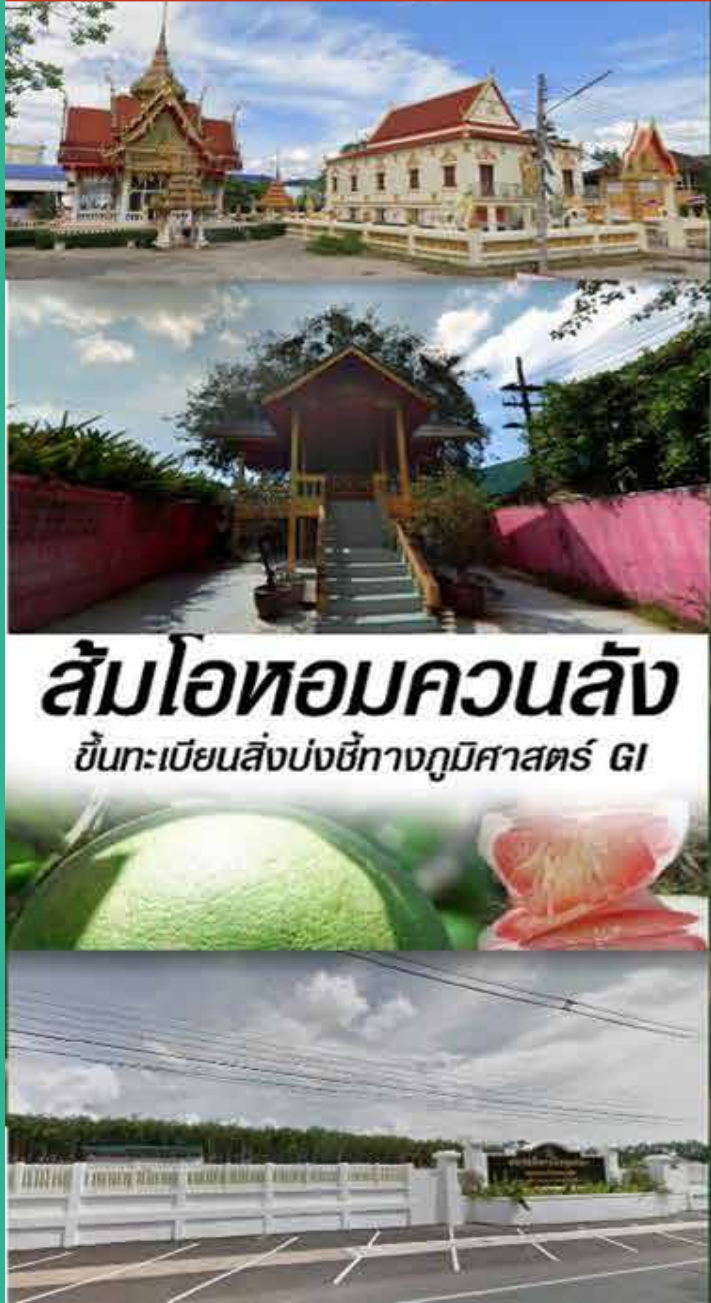
Funded by
the European Union

ความเปราะบางของชุมชนเมืองควนลังต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง (SUCCESS)” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา: ชุมชนคลองตำพุกขชาติ และ ชุมชนทุ่งเขี้ยวหวาน

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

- ▶ **เมืองควนลัง** เป็นชุมชนเมืองติดกับเทศบาลนครหาดใหญ่
- ▶ กลายเป็นพื้นที่สำคัญ ในการทำการเกษตรในเมืองและเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของเมืองหาดใหญ่
- ▶ จากอดีตที่เคยมีน้ำอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ แต่หลังจากการก่อสร้างระบบชลประทานทำให้ชุมชนคลองตำพุกขชาติ และชุมชนทุ่งเขี้ยวหวาน ซึ่งเป็นชุมชนที่ทำการเกษตรในเมืองมีแนวโน้มขาดแคลนน้ำเพิ่มมากขึ้น
- ▶ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเกษตร อีกทั้งการเจริญและการขยายตัวของเมือง ยังคงเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่ทำให้ความต้องการน้ำเพิ่มมากขึ้น

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

- เมืองควนลังอยู่ติดกับเทศบาลนครหาดใหญ่ ทำให้มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและขยายตัวสู่ความเป็นเมืองอย่างชัดเจน
- ประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ลักษณะภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

- ▶ อยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอหาดใหญ่
- ▶ เป็นพื้นที่ที่รองรับการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ทำให้พื้นที่สีเขียวลดลง
- ▶ มีการใช้สารเคมีปลูกสูงขึ้น โดยเฉพาะน้ำที่มีความจำเป็นมาก
- ▶ พื้นที่เกษตรที่เป็นแหล่งผลิตอาหารให้ชุมชนลดลง
- ▶ เทศบาลเมืองควนลังต้องจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการน้ำ

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ด้านเมือง

- ▶ เทศบาลเมืองควนลัง ชุมชนกลุ่มเป้าหมาย ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง พื้นที่การเกษตรลดลง ปริมาณการใช้น้ำเพิ่มขึ้น และอุณหภูมิที่สูงขึ้น
- ▶ ยังไม่มีแผนงานหรือนโยบาย ในการเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- ▶ คลอง 1 ข.ร.1 เป็นคลองที่มีประสิทธิภาพสูงในการระบายน้ำของชลประทาน แต่ทำให้เกิดปัญหาของการดูดซับน้ำผิวดินลงคลองอย่างรวดเร็ว

ทางสังคม

- ▶ พฤติกรรมการใช้น้ำของประชาชน ขาดความตระหนักในการประหยัดน้ำ
- ▶ พื้นที่การเกษตรลดลง เช่น นาข้าว สวนยางพารา สวนผลไม้ โดยเฉพาะ “ส้มโอหอมควนลัง” ที่เป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงของเมืองควนลัง ลดปริมาณลงมาก หากไม่ได้รับการอนุรักษ์ ในอนาคตมีแนวโน้มจะสูญพันธุ์
- ▶ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยติดเตียง ไม่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนหรือนโยบายการบริหารจัดการน้ำด้วยตัวเอง เพราะปัญหาสุขภาพและการเดินทางเข้ารวม
- ▶ ความเชื่อของคนส่วนใหญ่ในสังคมที่ว่า “น้ำประปาไม่สะอาดพอที่จะดื่มได้” ทำให้ต้องซื้อน้ำบริโภค สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น
- ▶ มีประชากรต่างด้าวที่เข้ามาทำงานและพักอาศัย สูงถึง 44% ของชุมชนทุ่งเขี้ยวหวาน

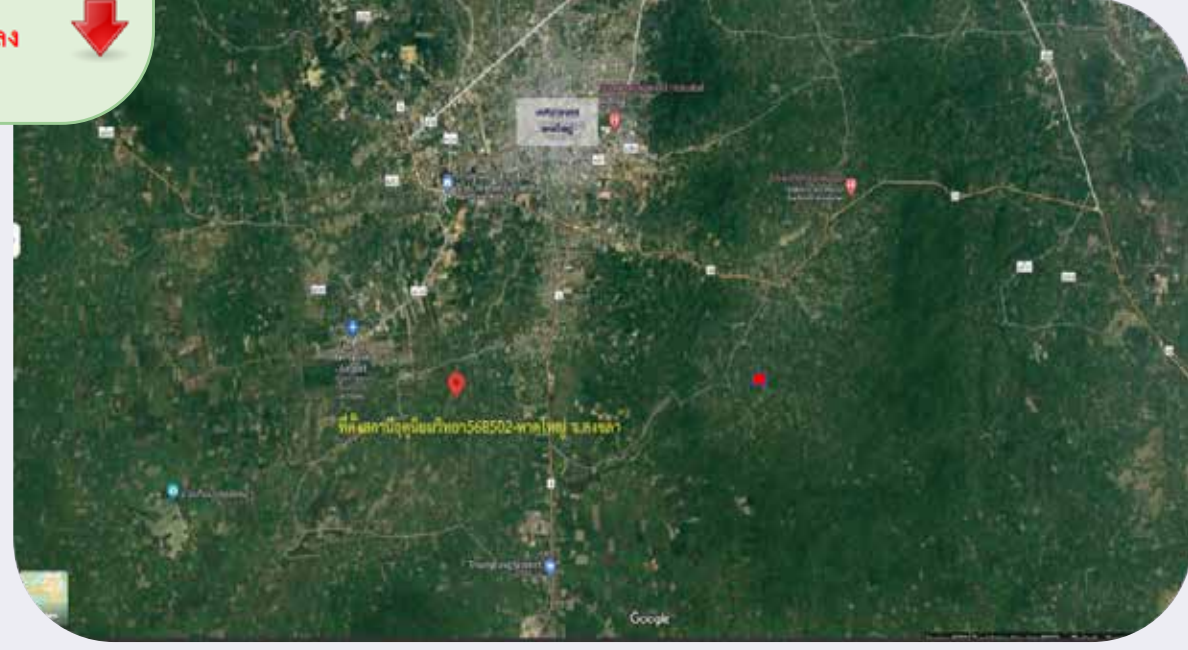
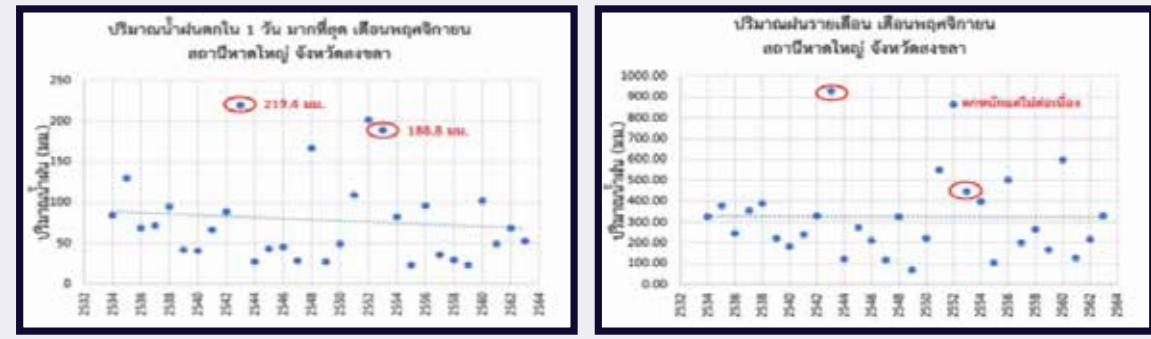
สรุปประเด็นสำคัญ : เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

- ▶ **สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ:** ข้อเสนอสำหรับชุมชนและภาคประชาสังคม
- ▶ จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยรวมกลุ่มประชาชน แล้วจัดให้มีข้อตกลงวางแผนบริหารจัดการน้ำกับสำนักงานชลประทานที่ 16 และการประปาส่วนภูมิภาค (สาขาหาดใหญ่) ขึ้นพิเศษ เพื่อให้มีน้ำบริโภคอุปโภคตลอดปี
- ▶ จัดตั้งระบบบริการน้ำบาดาลให้แก่ชุมชนในตำบลควนลัง โดยให้สำนักงานทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 12 สงขลา เจาะน้ำบาดาลและบริการน้ำแก่ประชาชนโดยใช้พลังงานโซลาร์เซลล์ตามระเบียบของสำนักงาน
- ▶ จัดทำธรรมนูญครัวเรือนเรื่องการประหยัดน้ำ และประสานทำโครงการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้น้ำอย่างประหยัด
- ▶ ประชาชนควรเลิกการเผาขยะ ตอซังข้าว หรือเศษวัสดุต่างๆ เพื่อลดมลพิษ และอุณหภูมิที่สูงขึ้น

การวิเคราะห์สถานการณ์ : แนวโน้มสภาพอากาศที่ผ่านมา

- 01 ปริมาณฝนในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มลดลง
- 02 ปริมาณฝนรวมรายปี มีแนวโน้มลดลง
- 03 ปริมาณฝนในช่วงฤดูฝน มีแนวโน้มลดลง
- 04 จำนวนวันที่มีฝนตก > 50 มม. มีแนวโน้มลดลง
- 05 ในช่วงที่เกิดอุทกภัย ปริมาณฝนตกใน 1 วัน มีแนวโน้มลดลง

- ➔ ปริมาณฝนรายปี มีแนวโน้มลดลง
- ➔ ปริมาณฝนช่วงฤดูฝน มีแนวโน้มลดลง

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: ข้อเสนอสำหรับหน่วยงาน

- ▶ เทศบาลเมืองควนลัง: ควรกำหนดแผน เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ระยะยาว ในการบริหารจัดการภาวะน้ำแล้ง ประสานงานกับพื้นที่ต้นน้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน
- ▶ อุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา: ควรตรวจเข้มงวดการปล่อยน้ำเสียหรือสารพิษลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ
- ▶ การประปาส่วนภูมิภาค สาขาหาดใหญ่ (ขึ้นพิเศษ): ควรทำโครงการรณรงค์การใช้น้ำอย่างประหยัดร่วมกับภาคประชาสังคมในชุมชน ขยายเขตประปาแปลงพื้นที่ที่ยังขาดแคลนน้ำและสื่อสารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นเรื่องคุณภาพของน้ำประปาเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค
- ▶ สำนักงานชลประทานที่ 16: ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนกับประชาชน และวางแผนการใช้น้ำอย่างประหยัดภายใต้แนวคิด “การประหยัดน้ำเท่ากับการบริจาค”

การเพิ่มและปรับปรุงประตูประบายน้ำให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำ การทำแบบประตูประบายน้ำ “เปียกสลับแห้ง แกล้งข้าว” และการเปิดปิดประตูประบายน้ำในคลองชลประทานคลอง 1 ข.ร.1 ให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำให้ประชาชนได้ใช้ตลอดทั้งปี

▶ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดสงขลา: ตั้งคณะทำงานในพื้นที่ร่วมกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาลักษณะจากภัยแล้ง

▶ ชมรมคนพิการตำบลควนลัง: ควรผลักดันให้มีแผนที่ชัดเจนในการช่วยเหลือกลุ่มผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง ในการช่วยเหลือกรณีที่มีภัยแล้งและอุณหภูมิสูง

ทีมศึกษา : เครือข่ายเกษตรสุขภาพสงขลา เครือข่ายสวนผักคนเมือง กลุ่มสตรี อสม.ควนลัง กลุ่มอาชีพกลุ่มส้มโอหอมควนลัง และผู้ทรงคุณวุฒิ

ทีมที่เลี้ยง : มูลนิธิชุมชนสงขลา (SCF)

ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวมสนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)

Funded by
the European Union

ความเปราะบางของเมืองสู่ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง (SUCCESS)” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา: เมืองล่ง อำเภอล่ง จังหวัดสตูล

เมืองล่ง
อยู่ในลุ่มน้ำล่ง อำเภอล่ง จังหวัดสตูล

ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง ลูกคลื่นลอนลาด และพื้นที่ราบ

ประกอบด้วยทิวเขา ทางตอนเหนือ และ ตะวันออกเฉียงเหนือทอดตัวลงมา สู่พื้นที่ราบทางตอนใต้ และด้านตะวันตก

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

- เมืองล่ง เดิมมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งป่าไม้ สัตว์น้ำในคลองล่ง
- แต่เดิมมีความเป็นอยู่เรียบง่ายแบบพึ่งพาอาศัยกัน มีชนพื้นเมืองชาวมานิ
- ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำเกษตรกรรมและประมง
- คนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากขึ้น เนื่องจากมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- คนวัยแรงงานออกไปทำงานนอกบ้าน เริ่มประกอบอาชีพรับจ้างเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุอยู่บ้านตามลำพัง
- สภาพแวดล้อมป่าไม้เริ่มถูกทำลาย ทุ่งนาถูกทิ้งร้างว่างเปล่า
- งบประมาณเพื่อสร้างบ้านเรือนเพิ่มมากขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของประชากร
- การเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของหน่วยงานภาครัฐเพิ่มขึ้น ทั้งชุดคูคลอง การสร้างถนน
- กัญชามีเพิ่มขึ้น อาทิ น้ำท่วมจากการระบายน้ำไม่ทัน และภาวะแล้งยาวนาน

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

การพัฒนาความเป็นเมืองและนโยบายภาครัฐ เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยว

ลักษณะภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

เมืองล่ง

- พื้นที่เป็นที่ราบลาดจากภูเขาไปสู่คลองล่ง พื้นที่ราบประกอบด้วยทุ่งนาและที่ราบชายคลอง ซึ่งเป็นที่อยู่ของชาวบ้าน
- วิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยนไป เนื่องจากมีคนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่
- อาชีพหลัก คือเกษตรกรรม ประมง ทำสวน รองลงมาเป็นรับจ้างทั่วไป ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
- ที่ตั้งบ้านเรือน ส่วนใหญ่อยู่ติดถนน และ บางส่วนอยู่ติดลำคลอง
- สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเสื่อมโทรม อาทิ หาดทรายบริเวณกลางน้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์ สิ่งมีชีวิตหลายชนิดใกล้สูญพันธุ์

การวิเคราะห์สถานการณ์ : ปัญหา

ปัญหาด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศวิทยา

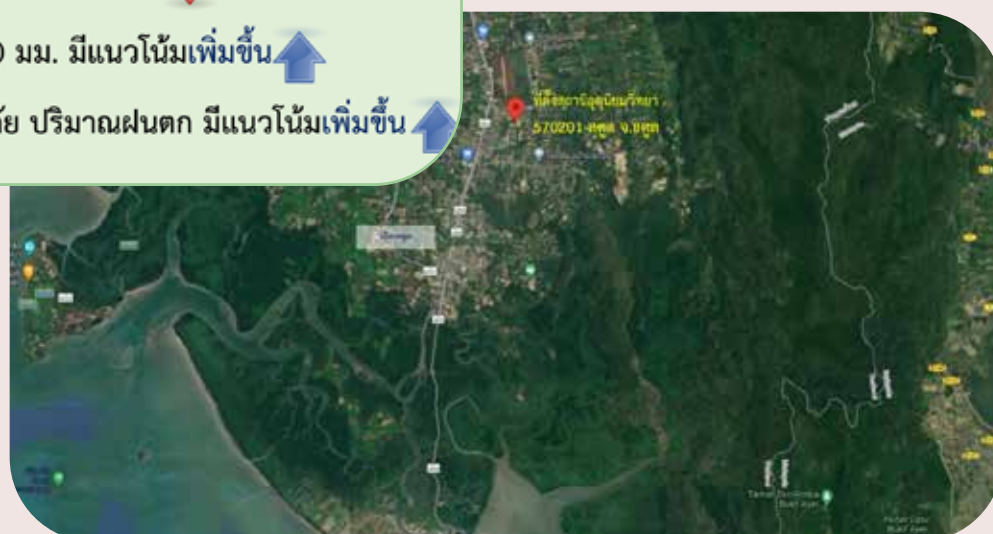
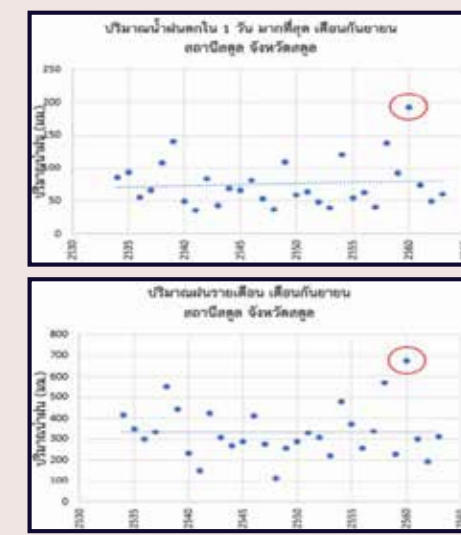
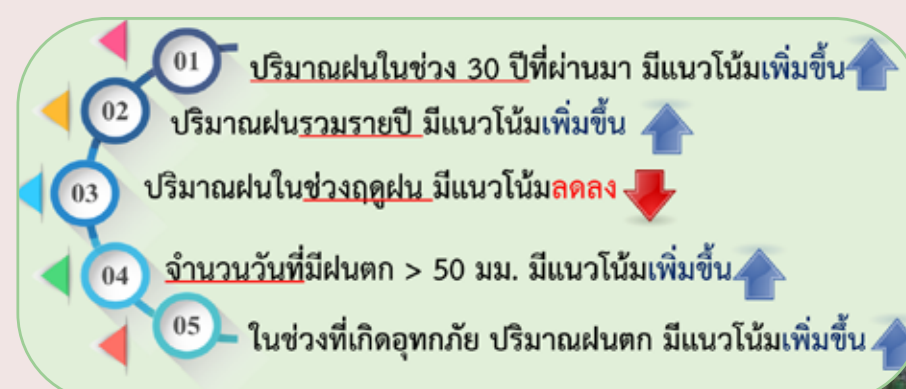
- น้ำท่วมเกิดขึ้นบ่อย ทั้งท่วมพื้นที่ขนาดเล็กและท่วมเฉพาะจุด เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน การก่อสร้างถนนขวางทางน้ำ การถมที่พื้นที่ชุ่มน้ำ
- ทรัพยากรทางธรรมชาติถูกทำลาย เช่น คลองล่งตื้นเขิน ตลิ่งพัง สัตว์และพรรณไม้ใกล้สูญพันธุ์ ป่าต้นน้ำถูกทำลาย

ปัญหาด้านการบริหารจัดการเมือง

- ปัญหาในการบริหารจัดการน้ำท่วม น้ำแล้ง เกิดน้ำท่วมในชุมชนสม่ำเสมอ อาศัยระบบสังคมเครือญาติของชุมชนมุสลิมยังเป็นคนทุนสำคัญในการรับมือ
- ปัญหาการบูรณาการในการแก้ปัญหาแบบเชื่อมโยง ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ
- ปัญหาการสูญเสียที่ทำกินของชนพื้นเมืองชาวมานิ เคยอาศัยอยู่บริเวณต้นน้ำคลองล่ง ได้รับผลกระทบเนื่องจากการบุกรุกและจับจองพื้นที่ป่าและที่ดินบริเวณต้นน้ำ

การวิเคราะห์สถานการณ์ : แนวโน้มสภาพอากาศที่ผ่านมา

- เกิดสภาวะแล้งยาวนานกว่าปกติ
- มีแนวโน้มที่จะเจอวันฝนตกหนักมากกว่า 50 มิลลิเมตร บ่อยครั้งขึ้น

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ระบบเมือง โครงสร้างพื้นฐาน

ระบบนิเวศวิทยาและความหลากหลายทางชีวภาพ

- ❖ การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม ถมแก้มลิงธรรมชาติ ถมทางระบายน้ำเดิม เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ทำให้เปลี่ยนเส้นทางน้ำเกิดน้ำท่วมบ่อยขึ้น
- ❖ ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง ลำคลองตื้นเขิน กระทบบต่อสิ่งมีชีวิตใกล้สูญพันธุ์ เช่น เต่ากระอาณ หอยปั้งปั้ง ต้นลำภู เป็นต้น

ไม่มีความพร้อม ในการปรับตัว

ด้านวิถีปฏิบัติ การบริหารจัดการเมือง

- ❖ ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนรับมือภัยน้ำท่วม
- ❖ กระบวนการที่เปลี่ยนแปลงมือเป็นของคนต่างถิ่น

ด้านคนและสังคม

- ❖ มีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น
- ❖ คนพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น
- ❖ คนเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรเป็นทำงานรับจ้างมากขึ้น
- ❖ เป็นโรคมากขึ้นโดยเฉพาะโรคเรื้อรัง
- ❖ วิถีความเป็นอยู่เปลี่ยนไป ขาดการพึ่งพาวัฒนธรรม
- ❖ พึ่งพาเทคโนโลยีการติดตามมากกว่าพึ่งตนเอง
- ❖ มีปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้น

สรุปประเด็นสำคัญ :

เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

- ▶ เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายตลอดสายน้ำคลองล่ง
- ▶ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น สัตว์น้ำ เต่ากระอาณ หอยปั้งปั้ง พื้นฟูชีวิตชนพื้นเมืองชาวมานิ ป่าต้นน้ำและป่าชายเลน
- ▶ จัดทำ MoU เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันตลอดสายน้ำ
- ▶ ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในทุกด้าน
- ▶ ส่งเสริมการจัดการฐานข้อมูลที่ต้องครบถ้วน
- ▶ ส่งเสริมการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง
- ▶ ส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำ โดยอาศัยความร่วมมือในการพัฒนาร่วมกัน
- ▶ สร้างให้มีธรรมบัญญัติคลองล่ง

ทีมศึกษา : เครือข่ายกัญชัชชุมชน เครือข่ายผู้บริโภครวม, สภาองค์กรชุมชน และท้องถิ่น

ทีมพี่เลี้ยง : มูลนิธิชุมชนสงขลา (SCF)

ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวมสนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)

Funded by
the European Union

ความเปราะบางของเมืองปาดังเบซาร์ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง (SUCCESS)” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

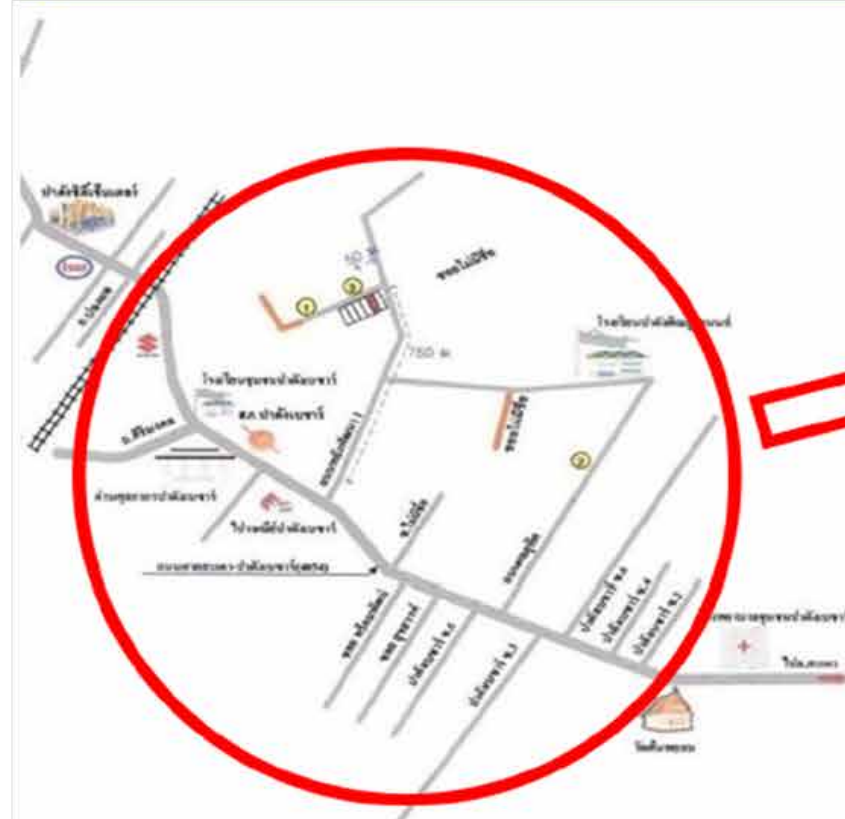
พื้นที่ศึกษา:

ชุมชนต้นพะยอม 1 และ ชุมชนต้นพะยอม 2 เทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

เมืองปาดังเบซาร์

❖ เมืองขนาดเล็ก ชายแดนใต้ ติดกับรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย

ชุมชนต้นพะยอม 1

และ

ชุมชนต้นพะยอม 2

-ใกล้ด่านศุลกากร

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

- เมืองปาดังเบซาร์ เป็นเมืองชายแดน มีการค้าขายมาจากหลายพื้นที่เพื่อประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นวัยทำงาน ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา เมืองปาดังเบซาร์ มีการพัฒนาและขยายตัวอย่างรวดเร็ว
- ส่งผลทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาการวางผัง การใช้ประโยชน์ที่ดิน ภัยพิบัติทางธรรมชาติปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
- มีความหนาแน่นของบ้านเรือนเป็นกลุ่มๆ ตามเชื้อชาติและศาสนา

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

- การเป็นเมืองหน้าด่าน เมืองชายแดน ค้าขายกับประเทศมาเลเซีย
- นโยบาย

ลักษณะภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

เมืองปาดังเบซาร์

- เมืองปาดังเบซาร์ เป็นเมืองหน้าด่าน ติดกับประเทศมาเลเซีย เป็นที่ตั้งของด่านศุลกากร
- มีความเจริญเติบโตทุกด้าน ทั้งการท่องเที่ยวเชิงการค้าชายแดน อุตสาหกรรม และการขนส่ง
- ส่งผลให้เกิดปัญหาตามมา ทั้งปัญหาขยะ หมอกควัน และมลพิษจากพาหนะในการขนส่ง
- ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขา และที่เนินสลับกันไป

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ระบบเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน

➢ ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติในการผลิตประปาเป็นของตนเอง ใช้ระบบสายส่งน้ำจากประปาภูมิภาคอำเภอสะเดา อีกทั้งการขยายตัวของเมืองยังทำให้มีการใช้น้ำประปาเพิ่มขึ้น

➢ การคมนาคม เนื่องจากเป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดนไทย-มาเลเซีย จึงมีการใช้ทั้งรถยนต์ รถบรรทุก และรถคอนเทนเนอร์เข้าสู่เมืองปาดังเบซาร์เพื่อการขนส่งสินค้าบริเวณชายแดน ทำให้การจราจรติดขัด

➢ การพัฒนาทางเศรษฐกิจขาดการวางแผนที่เหมาะสม เช่น การขยายตัวของเมือง มีความต้องการที่อยู่อาศัยเกิดการขยายพื้นที่หมู่บ้านจัดสรร เปิดโอกาสให้นายทุนเข้ามาลงทุนในพื้นที่ เปลี่ยนกรรมสิทธิ์จากเจ้าของเป็นผู้อยู่อาศัย เกิดความเหลื่อมล้ำแก่คนยากจนในพื้นที่

สรุปประเด็นสำคัญ :

เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: ภาคประชาสังคม

- ควรให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของมลพิษทางอากาศและผลกระทบต่อสุขภาพ

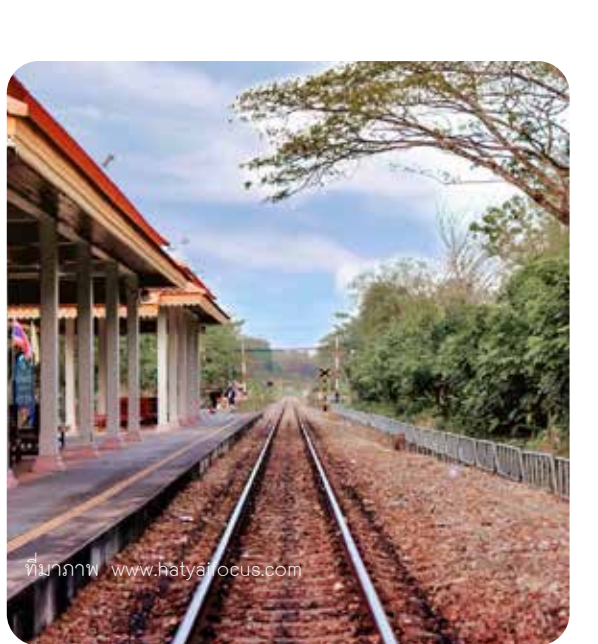
สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- ควรจัดระเบียบของสถานที่จอดรถบรรทุก รถเทรลเลอร์ ให้ห่างไกลจากชุมชน เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและมลพิษจากท่อไอเสียรถยนต์

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

- อำเภอสะเดา ร่วมกันพัฒนากลไกระดับเมืองที่มาจากหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น อาทิ การจัดระเบียบรถขนส่ง การจัดหาพื้นที่จอดรถคอย หรือการออกข้อบัญญัติในการควบคุมหรือเก็บค่าผ่านทาง

- การเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนของกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วยติดเตียง ต่อผลกระทบจากมลภาวะจากทร.สส. และโรงเรียน พร้อมคืนข้อมูลเพื่อสร้างความตระหนัก

- ติดตั้งระบบตรวจวัด PM 2.5 และจัดตั้งระบบเครือข่ายรายงานข้อมูล เพื่อสื่อสารให้แก่ชุมชนผ่านช่องทางที่หลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย

- สร้างกระบวนการความร่วมมือระดับชุมชน เช่น สร้างกิจกรรมสานความสัมพันธ์ พร้อมพัฒนากลุ่ม ชมรม เพื่อมีส่วนร่วมกระตุ้นความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน สร้างความเข้มแข็งทั้งด้านอาชีพและรายได้ เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนพหุวัฒนธรรม

การวิเคราะห์สถานการณ์ : ปัญหา

การวิเคราะห์สถานการณ์ : แนวโน้มสภาพอากาศที่ผ่านมา

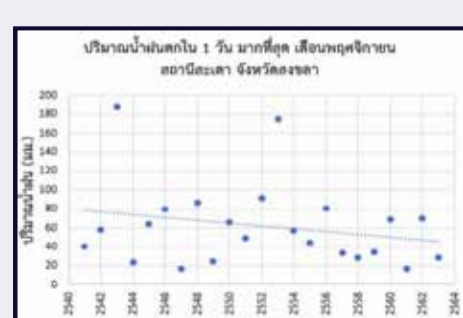
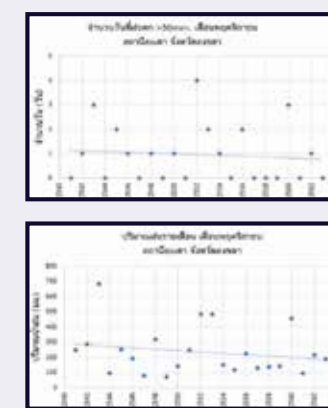
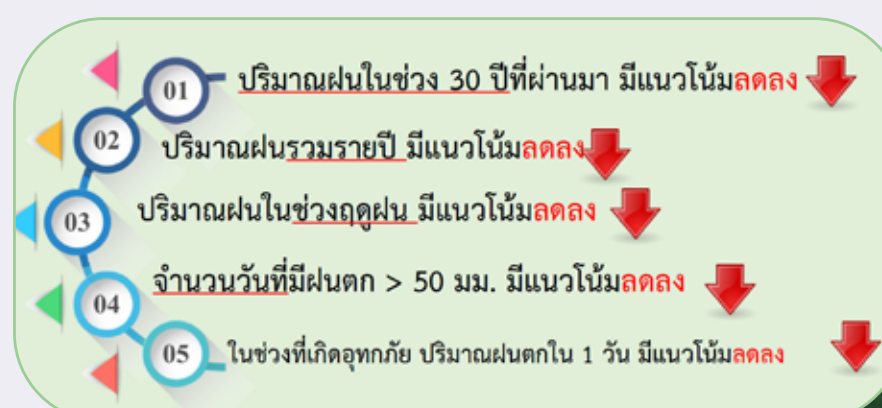
ปัญหาเมือง

ระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศวิทยา

- 1 ปัญหาหมอกควันไฟป่าจากประเทศต่างแดน
- 2 ปัญหามลพิษจากท่อไอเสียของรถบรรทุกจำนวนมาก ส่งผลทางด้านการเดินทางด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ

ปัญหาด้านวิถีการปฏิบัติและการบริหารจัดการ

- 1 ปัญหาวิถีการใช้ชีวิตในชุมชนเปลี่ยนแปลงวิถีการใช้ชีวิตแบบตัวใครตัวมัน ส่งผลให้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการป้องกันและรับมือโดยการพึ่งพาตนเองเป็นส่วนใหญ่
- 2 ปัญหาหมอกควันจากต่างแดน การเผาขยะ จากครัวเรือนและการจราจรที่แออัดจากการขนส่ง
- 3 ชุมชนขาดความตระหนัก เนื่องจากการขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

- ➔ ปริมาณฝนรายปี มีแนวโน้มลดลง
- ➔ ปริมาณฝนช่วงฤดูฝน มีแนวโน้มลดลง

Funded by
the European Union

ความเปราะบางของชุมชนเมืองพะตงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง (SUCCESS)” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา: ชุมชนบ้านหลุมบุม ตำบลหวัดสงขลา

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

- ▶ สมัยก่อนส่วนใหญ่เป็นสวนยางพารา บ้านเรือนประชาชนจะตั้งอยู่ห่างกัน
- ▶ จากการเติบโตของอำเภอหาดใหญ่ทำให้มีการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ทำให้ตำบลพะตงมีสภาพเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เนื่องจากมีการย้ายถิ่นของแรงงานต่างด้าว/ต่างถิ่น มารับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม
- ▶ ปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ตำบลพะตงถึง 14 โรงงาน
- ▶ เขตการปกครองแบบเทศบาลจะมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง
- ▶ เขตการปกครองแบบองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลพะตง ประชากรจะอาศัยกันเป็นชุมชนดั้งเดิมมีวิถีชีวิตแบบชนบท ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา และสวนผลไม้เป็นอาชีพหลัก

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

1. การเติบโตของอำเภอหาดใหญ่ ส่งผลให้มีการพัฒนาความเจริญและขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง
2. โรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว
3. ประชากรเข้ามาอาศัยในพื้นที่ที่เพิ่มสูงขึ้น

การวิเคราะห์สถานการณ์ : ปัญหา

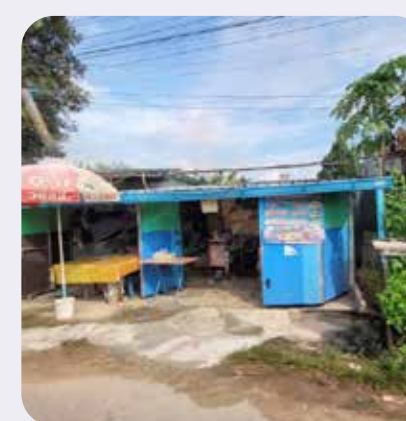

ปัญหาด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศวิทยา

- ▶ น้ำท่วมฉับพลัน จากลักษณะพื้นที่เป็นทางผ่านของน้ำ เป็นที่ต่ำ และรูปแบบฝนที่ตกชุกอยู่กับที่
- ▶ มีการถมที่เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและการทำถนน ทำให้เส้นทางน้ำเปลี่ยน
- ▶ ปัญหาการบุกรุกที่ดินรกร้าง มีบ้านเช่า มีแรงงานต่างถิ่น ต่างชาติ

ปัญหาด้านการบริหารจัดการเมือง

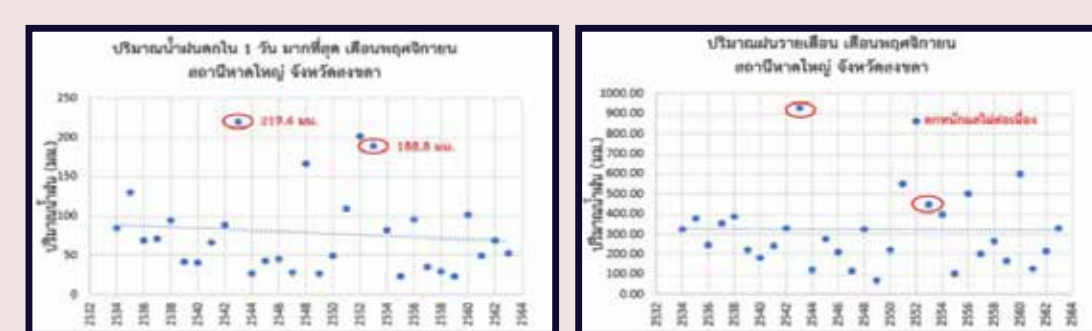
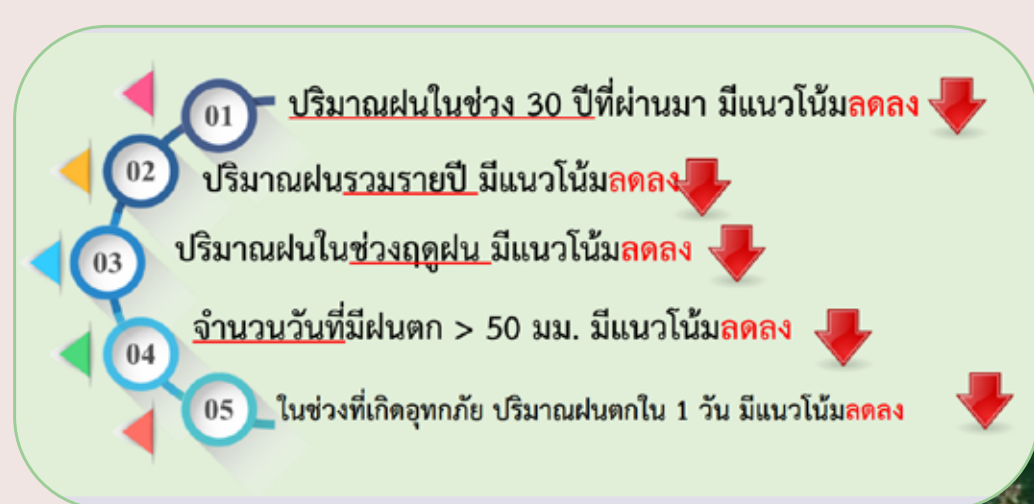
- ▶ ปัญหาการบุกรุกที่ดินรกร้าง มีการขยายตัวของบ้านเช่า แรงงานต่างชาติ
- ▶ ปัญหาการเข้าถึงสิทธิบริการพื้นฐานของประชากรแฝง แรงงานต่างชาติ ต่างถิ่น

ปัญหาด้านสังคม

- ▶ ปัญหาสุขภาพภัย จากขยะในชุมชนส่งผลให้มีพาหะนำโรค เช่น หนู แมลงวัน อีกทั้งน้ำเสียจากกระเบื้องและขยะที่ทิ้งลงในลำคลอง
- ▶ ปัญหาค่าครองชีพสูงขึ้น เนื่องจากต้องต่อไฟฟ้าทำให้เสียค่าไฟค่อนข้างแพง
- ▶ ปัญหาสังคมอื่นๆ เนื่องจากการลักขโมย และการติดยาเสพติด

การวิเคราะห์สถานการณ์ : แนวโน้มสภาพอากาศที่ผ่านมา

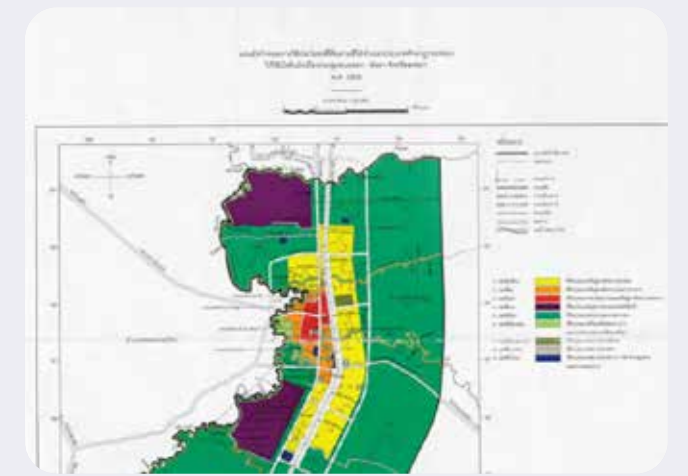
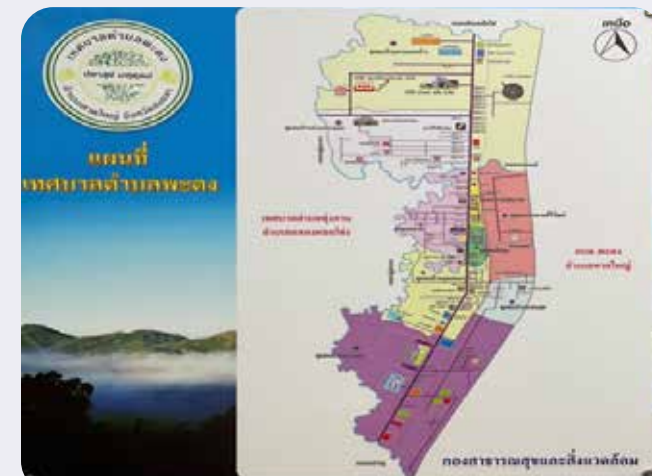

- ➔ ปริมาณฝนรายปี มีแนวโน้มลดลง
- ➔ ปริมาณฝนช่วงฤดูฝน มีแนวโน้มลดลง

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ระบบเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน

- ❖ ผังเมือง การใช้ประโยชน์ที่ดิน การสร้างที่อยู่อาศัยรกร้างพื้นที่ชุ่มน้ำ กีดขวางและเปลี่ยนเส้นทางไหลของน้ำส่งผลให้น้ำระบายไม่ทัน
- ❖ โครงสร้างพื้นฐาน ระบบน้ำใช้ ท่อระบายน้ำ ไฟฟ้า เส้นทางคมนาคม ยังไม่มีครอบคลุมและเข้าถึงทุกกลุ่มคนในพื้นที่

ด้านวิถีปฏิบัติ การบริหารจัดการเมือง

- ❖ การเข้าถึงระบบโครงสร้างพื้นฐาน ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน (ระบบประปาชำรุด ระบบไฟฟ้าไม่ทั่วถึง)
- ❖ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการวางแผนบริหารจัดการระบบโครงสร้างพื้นฐานรวมถึงการร่วมตัดสินใจในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ
- ❖ มีการวางแผนเกี่ยวกับการป้องกันน้ำท่วมที่เกิดจากการระบายน้ำไม่ทัน โดยการวางแผนการขุดลอกคลอง แต่จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในปัจจุบันไม่สามารถคาดการณ์ได้ จึงทำให้แผนการรับมือเป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

ผู้คนและสังคม

- ❖ ในช่วงเกิดภัยพิบัติน้ำท่วม ขาดแคลนที่พักพิงชั่วคราวในช่วงอพยพ เข้าไม่ถึงน้ำใช้ที่สะอาดเพียงพอ อีกทั้งการเยียวยาช่วยเหลือจากภาครัฐมีความล่าช้า
- ❖ ชვენ้ำแล้ง ขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ น้ำบ่อแล้ง และไม่สะอาด
- ❖ คนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นคนหาเช้ากินค่ำ ทำให้ไม่มีเงินออมใช้ในยามฉุกเฉิน
- ❖ การอยู่ร่วมกับประชากรแฝงและแรงงานต่างด้าว ทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนลดลง ส่งผลต่อปัญหาการอยู่ร่วมกัน การสื่อสาร และปัญหาการทิ้งขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้น

สรุปประเด็นสำคัญ : เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

การพัฒนาโลกในการแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อตอบสนองต่อชุมชนรูปแบบใหม่ ทั้งคนในพื้นที่ แรงงานต่างถิ่น ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้

- ▶ ด้านการรับมือกับน้ำท่วม
- ▶ ด้านการรับมือกับน้ำแล้ง
- ▶ ด้านการเข้าถึงสิทธิบริการพื้นฐาน
- ▶ บริหารจัดการชุมชนพื้นฐานกิจกรรมทางศาสนา
- ▶ ส่งเสริมกลไก อสม. เพื่อช่วยดูแลด้านสุขภาพ การสื่อสารเพื่อเฝ้าระวังภัย ในกลุ่มแรงงานต่างถิ่น ต่างชาติ
- ▶ จัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เพื่อส่งเสริมการผลิตอาหารเพื่อสุขภาพ สร้างรายได้และการพึ่งตนเองในพื้นที่

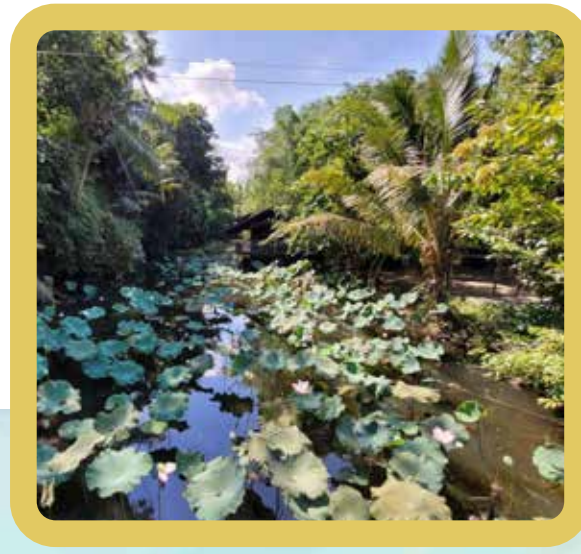
ทีมศึกษา : สภาองค์กรชุมชน ตำบลพะตง และภาคีเครือข่ายตำบลพะตง (ภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม)

ทีมพี่เลี้ยง : มูลนิธิชุมชนสงขลา (SCF)

ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวมสนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)

Funded by
the European Union

ความเปราะบางของกลุ่มน้ำโตนดต้นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง (SUCCESS)” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา: เมืองโตนดต้น อำเภอกวนขน จังหวัดพัทลุง

เมืองโตนดต้น
เป็นเมืองระดับตำบลอยู่ในอำเภอกวนขน
จังหวัดพัทลุง

พื้นที่หลักประกอบด้วยเทศบาลตำบลโตนดต้น
อยู่ในตำบลโตนดต้น

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

- **จังหวัดพัทลุง** ตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแนวชายฝั่งตามแนวอ่าวไทย
- **ตำบลโตนดต้น** อยู่ในพื้นที่อำเภอกวนขน มีการพัฒนาการท่องเที่ยวของทะเลน้อยที่เพิ่มขึ้น มีแหล่งน้ำจืดและพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่ มีความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศที่สำคัญ
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรม

ลักษณะภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

เมืองโตนดต้น

- สภาพพื้นที่ทั่วไปของตำบลโตนดต้น ที่ราบลุ่ม มีลำห้วย คลองและสระน้ำกระจายตามพื้นที่ จึงเหมาะแก่การทำเกษตร
- เมืองโตนดต้น มีต้นทุเรียนที่ปลูกอยู่ทุกหมู่บ้าน โดยมีคลอง 11 สาย จึงเป็นเมืองเกษตร ท่องเที่ยว และผลิอาหาร
- แหล่งน้ำที่สำคัญในเขตเทศบาล ได้แก่ คลองท่าแนะ เหมืองน้ำใต้ดิน น้ำประปาเทศบาลตำบล
- พื้นที่ศึกษาอยู่ หมู่ที่ 8 บ้านโตนด และหมู่ที่ 11 บ้านโตนด ซึ่งปัจจุบันได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง คือ ตลาดสวนไผ่สร้างสุข และสวนไผ่ขวัญใจ ในขณะที่เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมและภัยแล้งเป็นประจำทุกปี

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

1. ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวภายใต้แผนการพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ.2563-2570) ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง
2. มีแหล่งท่องเที่ยวทางเชิงวิถีวัฒนธรรมหลายแห่ง ได้แก่ วัดถ้ำคูหาสวรรค์ วังเจ้าเมืองพัทลุง ทะเลน้อย ปากประ สะพานเอกชัย พระมหาธาตุเจดีย์บางแก้ว

การวิเคราะห์สถานการณ์ : ปัญหา

ปัญหาด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศวิทยา

- **ปัญหาน้ำท่วมหนัก** พบปัญหาน้ำท่วมที่ไหลมาจากต่างอำเภอ ลงมายังพื้นที่ มีการถมที่หรือมีถนนขวางทางน้ำ ในพื้นที่เกิดภัยพิบัติน้ำท่วมใหญ่ในปี 2553, 2556, 2557 และในปี 2565 ประสบอุทกภัยหนักสุดกระทบนาข้าวและสวนยางเสียหายรวมมากกว่า 150 ล้านบาท
- **ปัญหาการถมที่สร้างบ้านเรือนไม่เหมาะสม** กีดขวางลำน้ำ ปิดกั้นลำน้ำไม่ให้ไหล

ด้านวิถีปฏิบัติ การบริหารจัดการเมือง

- **กลุ่มเปราะบางในพื้นที่** เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้พิการ กลุ่มเกษตรกร ขาดแคลนน้ำดื่มสะอาดในช่วงน้ำแล้งจากการบริการที่ไม่ทั่วถึง

การวิเคราะห์สถานการณ์ : แนวโน้มสภาพอากาศที่ผ่านมา

- ➔ ปริมาณฝนมีแนวโน้มลดลง
- ➔ ช่วงฤดูฝน ฝนมากขึ้น และ ยาวนานมากขึ้น
- ➔ แต่ฝนรายปี ลดลง

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ระบบเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน

- ❖ การขยายตัวของเมือง เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ผังเมือง ทรพยากรน้ำ
- ❖ พื้นที่หมู่ที่ 8 ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำแล้ง ปัจจุบันได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับหมู่บ้านและชุมชนรอบนอก
- ❖ พื้นที่หมู่ที่ 11 มีปัญหาน้ำท่วมอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบด้านการเกษตร ที่อยู่อาศัย และถนนหนทาง ชุมชนมีความยากลำบากในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ

ด้านวิถีปฏิบัติ การบริหารจัดการเมือง

- ❖ ประชาสังคมขาดการทำงานแบบมีส่วนร่วมเชิงเครือข่าย รอพึ่งพิงภาครัฐ
- ❖ กลุ่มผู้พิการและผู้สูงอายุบางส่วน เข้าไม่ถึงแหล่งน้ำดื่มสะอาด ที่เพียงพอในการบริโภคช่วงวิกฤติ และมีหลายครอบครัวที่ไม่มีน้ำดื่ม น้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตร

มีแนวโน้ม การขาดแคลนน้ำใช้ในช่วงหน้าแล้ง น้ำท่วมมากขึ้นในช่วงฤดูฝน จะส่งผลกระทบต่อ

- ❖ **กลุ่มผู้พิการ** กลุ่มผู้สูงอายุจะได้รับผลกระทบมากกว่า ต้องมีผู้ช่วยในการเคลื่อนไหวและเดินทางและไม่ค่อยได้รับการดูแล
- ❖ **ผู้สูงอายุ** กลุ่มผู้สูงอายุจะได้รับผลกระทบมากกว่า
- ❖ **กลุ่มแรงงานนอกระบบ** กลุ่มผู้ขายได้รับผลกระทบมากกว่า เพราะมีความรับผิดชอบในครอบครัวมากกว่า ต้องคิดวิเคราะห์ วางระบบต่างๆ และต้องใช้กำลังกายมากกว่าผู้หญิง
- ❖ **กลุ่มวิสาหกิจ** กลุ่มผู้หญิงได้รับผลกระทบมากกว่าเพราะเป็นกลุ่มที่ต้องใช้แรงงาน เช่น การแปรรูปปลาอินทรี ข้าวซ้อมมือ กลุ่มเลี้ยงโคกบพทในการรับผิดชอบเป็นผู้ขายมากกว่าผู้หญิง
- ❖ **กลุ่มองค์กร/หน่วยงาน** กลุ่มผู้หญิงได้รับผลกระทบมากกว่า เนื่องจากมีความละเอียดคิดช้าและไม่มีความมั่นใจ หากเกิดภัยพิบัติจำเป็นต้องอาศัยความรวดเร็ว ในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

สรุปประเด็นสำคัญ :

เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

- ▶ ภาคประชาสังคม การรวมกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่ม และเชื่อมโยงกับเครือข่ายต่างๆ ดูแลสิ่งแวดล้อมให้เป็นมิตร ใช้พลังงานทดแทน
- ▶ ชุมชน รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มเปราะบาง แหล่งน้ำ สร้างระบบเตือนภัย อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พื้นฟูสายน้ำ
- ▶ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริหารจัดการน้ำ แผนความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน แผนรองรับภัยพิบัติ พื้นที่สำหรับการอพยพ
- ▶ ภาครัฐกิจและเอกชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย และส่งเสริมในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการพัฒนาเมืองสีเขียว
- ▶ วัด ระบบกำจัดขยะ พื้นที่จุดอพยพ
- ▶ กศน. ต.โตนดต้น ส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม จัดทำหลักสูตรการเรียนรู้การรับมือภัยพิบัติทั้งในและนอกระบบทุกช่วงวัย
- ▶ โรงเรียนอนุบาลควนขนุน ดูแลสภาพสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ ปลูกต้นไม้
- ▶ โรงเรียนวัดป่าตอ พร้อมประสานความร่วมมือในช่วงเกิดภัยธรรมชาติ
- ▶ รพ.สต. โรงพยาบาลควนขนุน มีฐานข้อมูลกลุ่มเปราะบาง จัดระบบเฝ้าระวังความปลอดภัย
- ▶ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ การบูรณาการแผนร่วมกันของทุกฝ่าย ส่งเสริมให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่
- ▶ สำนักงานพัฒนาที่ดิน ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ ขุดลอกคูคลอง ส่งเสริมการทำระบบจัดเก็บน้ำใต้ดิน
- ▶ สำนักงานพัฒนาชุมชน พัฒนาศักยภาพกลุ่มองค์กรต่างๆ ให้มีพื้นที่เรียนรู้ที่ชาวบ้านสามารถเข้าถึงได้
- ▶ สำนักงานเกษตรอำเภอ ส่งเสริมให้มิชชั่นรวบรวมเมล็ดพันธุ์ชุมชน
- ▶ เขตพื้นที่การศึกษาที่ 1 สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในทุกกลุ่มวัย จัดทำหลักสูตรการเรียนรู้การรับมือภัยพิบัติทั้งในและนอกระบบทุกช่วงวัย
- ▶ สำนักชลประทาน จัดทำแผน การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม

ทีมศึกษา : องค์กรชุมชน กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มคนพิการ

ทีมพี่เลี้ยง : มูลนิธิชุมชนสงขลา (SCF)

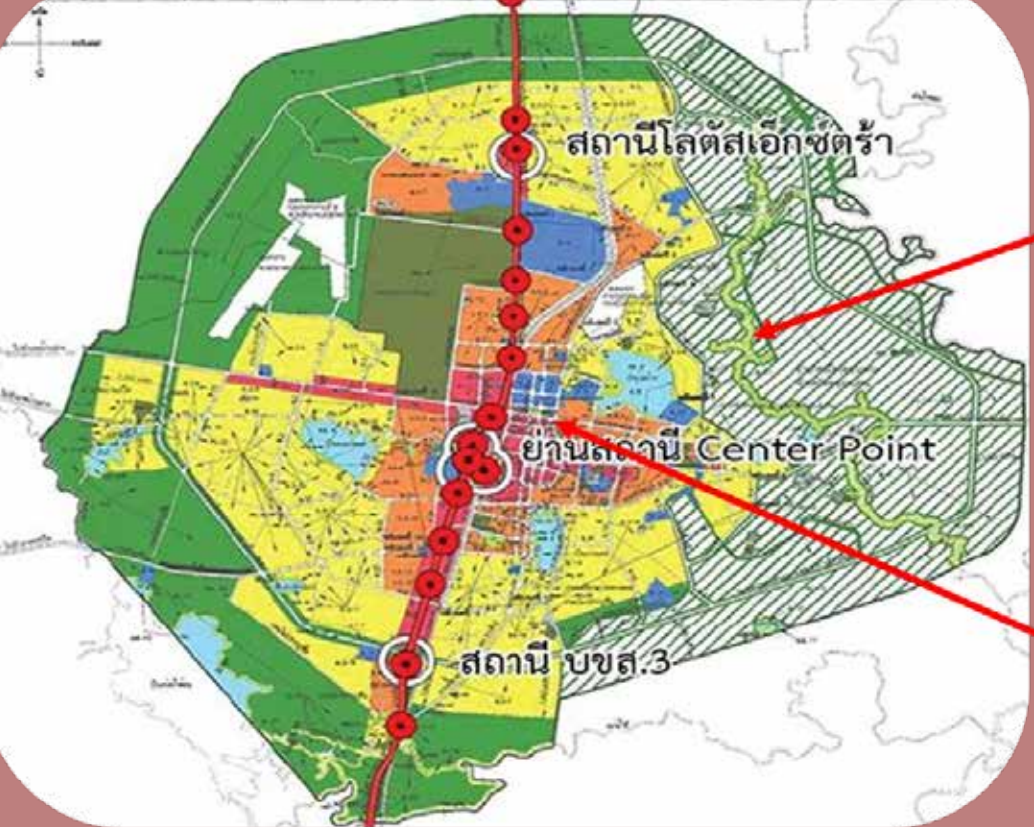
ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวมสนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)

ความเปราะบางของชุมชนเมืองขอนแก่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา:

ชุมชนมิตรภาพและชุมชนศรีฐาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

สถานีโคตสอเอ็กชัตรา
ศูนย์รวม Center Point
สถานี บขส.3

ชุมชนมิตรภาพ

ชุมชนศรีฐาน (นอกวงรถไฟ)

แนวโครงการพัฒนารถไฟความเร็วสูงเทียบกับผังเมืองรวมเมืองขอนแก่น พ.ศ.2542 ปรับปรุงครั้งที่ 3

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

- เมืองขอนแก่น อดีตเป็นพื้นที่ทำการเกษตร และเริ่มพัฒนาจากการสร้างถนนมิตรภาพ ทำให้กลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคม และมีนโยบายกำหนดให้เป็นเมืองหลวงของอีสาน เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการ และจัดตั้งมหาวิทยาลัย
 - เทศบาลนครขอนแก่นมีพื้นที่เพียง 46 ตร.กม. แต่มีชุมชนกระจุกตัวมากถึง 95 ชุมชน
 - กำลังขยายตัวจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ อาทิโครงการพัฒนารถไฟความเร็วสูง โครงการรถไฟทางคู่ชุมชนทางจระ-ขอนแก่น และการพัฒนาพื้นที่รอบสถานี (TOD)
 - ชุมชนแออัดในพื้นที่โครงการพัฒนารถไฟความเร็วสูง ต้องถูกย้ายออกจากพื้นที่
-

เขตรถไฟ

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

 - ❖ การก่อสร้างถนนมิตรภาพ และมีนโยบายกำหนดให้เป็นเมืองหลวงของอีสาน
 - ❖ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและคมนาคม ทำให้เกิดความเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด
 - ❖ การขับเคลื่อนหลักจากภาครัฐส่วนกลางและนักธุรกิจท้องถิ่น

ลักษณะภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

กลุ่มชุมชนแออัด/ชุมชนสลัม/ชุมชนคนจนเมือง (ชุมชนมิตรภาพ)

กลุ่มชุมชนกึ่งเมือง (ชุมชนศรีฐาน)

- ◆ ตั้งอยู่ริมทางรถไฟในพื้นที่ของ กฟท. หลังห้างเซ็นทรัลขอนแก่น รวม 136 ครัวเรือน
- ◆ อยู่ในแนวการอพยพเวนคืนที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่รถไฟความเร็วสูงและแนว TOD ทั้งชุมชน
- ◆ ทั้งชุมชนไม่มีสัญญาเช่าพื้นที่อาศัย กับ กฟท. และ ไม่มีทะเบียนบ้านจำนวนมาก
- ◆ มีน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี น้ำเอ่อขังบริเวณรอบที่อยู่อาศัย เนื่องจากเป็นทางผ่านร่องระบายน้ำดั้งเดิม

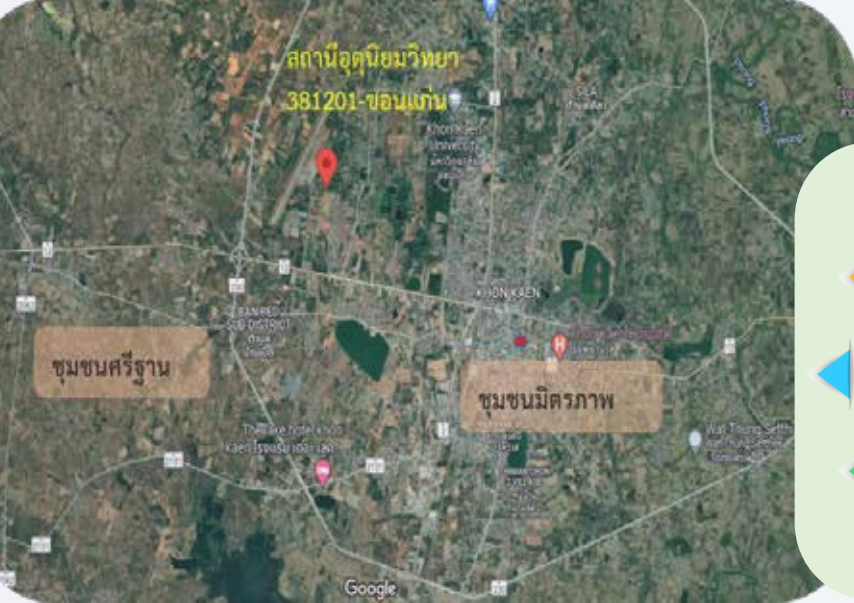
- ◆ ชุมชนศรีฐาน (ชุมชนโบราณดั้งเดิม) รวม 147 ครัวเรือน
- ◆ อยู่ใกล้แหล่งรับน้ำสาธารณะขนาดใหญ่ เช่น บึงหนองโคตร บึงหนองยาว
- ◆ อยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม 30 จุด ของเทศบาลนครขอนแก่น
- ◆ อยู่ในแนวพัฒนาพื้นที่รถไฟรางเบาและการตัดถนนเส้นใหม่เชื่อมสถานีรถไฟขอนแก่น

การวิเคราะห์สถานการณ์: ปัญหา

- ปัญหาด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศวิทยา**
- น้ำท่วมเอ่อขังกินระยะเวลานาน เนื่องจากชุมชนอยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำและมีการถมที่พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรอบชุมชน (ชุมชนมิตรภาพ) และจากการถมที่ดินโครงการบ้านจัดสรรขนาดใหญ่ และบ้านของคนมีฐานะ (ชุมชนศรีฐาน)
 - สุขอนามัยของคนและสิ่งแวดล้อมชุมชนแย่ง จากปัญหาขยะที่ตกค้างสะสมในชุมชนจำนวนมาก ที่ลอยมากับน้ำจากการระบายและจากน้ำท่วม (ชุมชนมิตรภาพ) และจากการเพิ่มขึ้นของท่อพิงและท่อเช่า (ชุมชนศรีฐาน)
- ปัญหาด้านการบริหารจัดการเมือง**
- ไม่มีกองถิ่นเข้ามาช่วยเหลือแก้ปัญหา เนื่องจากเป็นพื้นที่รับผิดชอบของกฟท. ทำให้ชุมชนต้องแก้ปัญหาตัวเอง
- ปัญหาด้านสังคม**
- ปัญหาความไม่แน่นอนของอาชีพและรายได้ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบรายวัน
 - ปัญหาความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมกันในชุมชน เนื่องจากความเป็นชุมชนกึ่งเมืองโดยสมบูรณ์แบบวิถีชีวิตที่แยกขาด บ้านเรือนมีรั้วกัน และผู้นำไม่ได้ได้รับความไว้วางใจจากลูกบ้าน
 - ปัญหาความเสี่ยงในการถูกล่วงละเมิดทางเพศเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความแออัดของที่อยู่อาศัยและมีประชากรอื่นที่เข้ามาพักหึ่งเช่าในชุมชนมากขึ้น
-

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

- ⇒ เกิดน้ำท่วมเอ่อขังกินระยะเวลานานมากขึ้น
- ⇒ เกิดปัญหาขยะที่มากับน้ำท่วม ตกค้างในชุมชนมิตรภาพเป็นจำนวนมาก

สถานีโคตสอเอ็กชัตรา
381201-ขอนแก่น

- 01 ปริมาณฝนรวมรายปี แนวโน้มคงที่ =
- 02 ปริมาณฝนตกมากสุดใน 1 วัน แนวโน้มลดลง ↓
- 03 จำนวนวันฝนตกใน 1 ปี แนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ↑
- 04 ปริมาณฝนในช่วงฤดูฝน แนวโน้มคงที่ =
- 05 ปริมาณฝนในช่วงฤดูร้อน แนวโน้ม คงที่ =

แนวโน้มสภาพอากาศ 30 ปี ย้อนหลัง

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ระบบเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน	❖ ระบบการบริหารจัดการน้ำ ทั้งจากน้ำเสีย และน้ำท่วม ที่ขาดสมดุล และการเชื่อมโยงกันเป็นระบบ ❖ ระบบบริหารจัดการขยะ ทั้งช่วงก่อนและหลังน้ำท่วมขาดประสิทธิภาพ
ด้านวิถีปฏิบัติการบริหารจัดการเมือง	❖ อำนาจหน้าที่ในการจัดการเมืองไม่ครอบคลุม เนื่องจากบางพื้นที่ อบท. ไม่สามารถเข้ามาช่วยเหลือ แก้ปัญหาได้อย่างเต็มที่ ทั้งในสถานะปกติและช่วงเกิดภัยพิบัติ อาทิ กรณีชุมชนตั้งอยู่ในที่ดินของการรถไฟ ❖ ระเบียบข้อบังคับยังไม่ครอบคลุม อาทิ กรณีถมที่ดินในพื้นที่กรรมสิทธิ์ของตนเอง แต่ขวางทางน้ำหรือถมพื้นที่ชุมชน
ผู้คนและสังคม	❖ สมาชิกในชุมชนขาดความพร้อมในการจัดการปัญหาของตนเอง ทั้งเรื่องที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชน จาก “ความไม่แน่นอนของอาชีพและรายได้” เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบรายวัน ❖ ขาดประสิทธิภาพในการรับมือกับปัญหาเมืองและความเปลี่ยนแปลงของชุมชนร่วมกัน ความเป็นชุมชนกึ่งเมืองโดยสมบูรณ์แบบ วิถีชีวิตที่แยกขาดบ้านเรือนมีรั้วกัน ❖ ความเสี่ยงของการถูกล่วงละเมิดทางเพศมากขึ้น เนื่องจากความแออัดของที่อยู่อาศัยและมีประชากรอื่นที่เข้ามาพักหึ่งเช่าในชุมชนมากขึ้น

สรุปประเด็นสำคัญ: เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: ระบบกลไกของชุมชนท้องถิ่นเพื่อป้องกันและแก้ปัญหา

- ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครชุมชน ในการประเมินความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ทันทั่วถึง
- การสนับสนุนโอกาส ทางเลือกและสิทธิของชุมชน ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
- ผลักดันนโยบายระบบหลักประกันความเสี่ยงความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ทีมศึกษา : ศูนย์ประสานงานกลุ่มเพื่อนคนไร้บ้านและคณะ
ทีมพี่เลี้ยง : ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรสาธารณประโยชน์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (CSNM)
ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวมสนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)

Funded by
the European Union

ความเปราะบางของชุมชนบ้านไฟ จังหวัดขอนแก่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา:

ชุมชนบ้านไฟ ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

พื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนสุมนามัย ชุมชนมิตรภาพซอย 4 และ หมู่ 1 พัฒนา

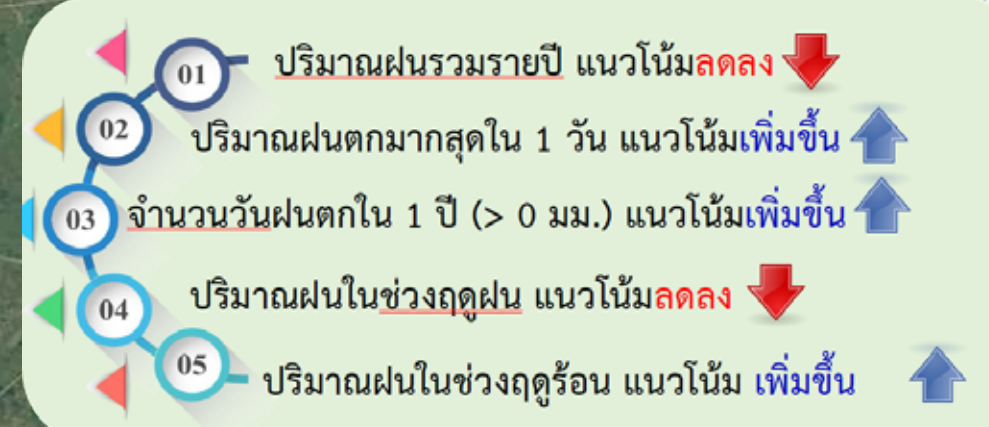
พื้นที่ตั้งชุมชนอยู่ในเขตการรถไฟ เดิมเป็นสถานีขบวนรถบ้านไฟ ที่พักของขบวนรถไฟเพื่อเติมน้ำมัน และน้ำ

ลักษณะพื้นที่ ลาดเอียง ต่ำ ติดลำห้วยจิกที่ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำแก่งละว้า

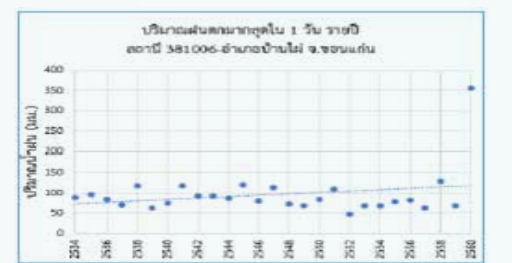
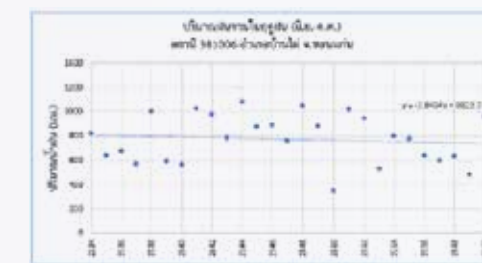
มีการสร้างบ้านเรือนตลอดแนวลำห้วยจนถึงถนนมิตรภาพ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

- ➔ เกิดน้ำท่วมบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น
- ➔ ช่วงฝนตกจะไม่มีน้ำสะอาดใช้ ขาดแคลนน้ำดื่ม

แนวโน้มสภาพอากาศ 30 ปี ย้อนหลัง

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

- ➔ เดิมเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า ชาวบ้านเข้ามาบุกเบิกทำการเกษตร เมื่อทางรถไฟสร้างมาถึงเมืองบ้านไฟ (พ.ศ. 2474) กระตุ้นให้เกิดการค้าขาย การคมนาคมขนส่งสินค้าจากอีสานไปกรุงเทพฯ
- ➔ เริ่มมีคนจีนเข้ามาตั้งรกราก เพื่อรับพืชไร่ ผลผลิตทางการเกษตรและของป่า
- ➔ มีการสร้างถนนมิตรภาพ (สระบุรี - โคราช - หอนกาคาย: พ.ศ. 2500 - 2502) ตัดผ่านบ้านไฟ ส่งผลให้เมืองมีการพัฒนาและเจริญเติบโตมากขึ้น

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

- ➔ การพัฒนาด้านคมนาคม- เส้นทางทางรถไฟและ ถนนมิตรภาพ เส้นทางสระบุรี โคราช หนองคาย
- ➔ บ้านไฟถูกจัดวางให้เป็น “ศูนย์เศรษฐกิจชีวภาพ” (Bio-hub) และจะส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาใช้พื้นที่บริเวณเมืองบ้านไฟเป็นที่ตั้งของศูนย์ฯ และมี “แก่งละว้า” เป็นแหล่งน้ำรองรับการเติบโต

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ระบบเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน

- ➔ ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงถาวร บ้านไม้เก่า ขาดทรุดโทรม และอาศัยอยู่ในที่ของการรถไฟอาจถูกไล่รื้อ
- ➔ ระบบการระบายน้ำไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เวลาเกิดน้ำท่วม น้ำระบายได้ยาก
- ➔ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ไม่สามารถรองรับการใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ ส่งผลให้ขาดความมั่นคงทางอาหารจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ (ห้วยจิกปนเปื้อน)

ด้านวิถีปฏิบัติการบริหารจัดการเมือง

- ➔ ขาดกฎ ระเบียบในการควบคุม สถานประกอบการในการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ (ห้วยจิก)
- ➔ ขาดการให้ความรู้และการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการที่อยู่อาศัย และการย้ายที่อยู่อาศัยใหม่ไปต.หนองน้ำใส

ผู้คนและสังคม

- ➔ สภาพบ้านเรือนที่ไม่มั่นคงถาวร ลักษณะเป็นบ้านไม้ซึ่งเก่าแก่สร้างมานาน มีความชำรุดและทรุดโทรมสูง
- ➔ ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่อยู่ในที่ดินของราชการ คือ การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) และบางส่วนอยู่ในที่ดินราชพัสดุโดยไม่มีการเช่า ซึ่งมีโอกาสถูกไล่รื้อสูง
- ➔ ชุมชนขาดการปรับตัว ยังคงรอคอยความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่เพียงอย่างเดียว

ลักษณะภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนมิตรภาพซอย 4:	เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ แอ่งกระทะ ใกล้หนองน้ำ บ้านเรือนตั้งอยู่ต่ำกว่าถนนหลักประมาณ 100 เมตร ตั้งอยู่ในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) โดยไม่มีเอกสารสิทธิ์จำนวน 85 ครัวเรือน ประชากร 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง
ชุมชนสุมนามัย	การสร้างบ้านเรือนมีความแออัด อยู่บนพื้นที่ลาดเอียง และลุ่มต่ำติดกับลำห้วยจิก เดิมใช้เพื่อการเกษตรกรรมและจับสัตว์น้ำเพื่อดำรงชีพ และเป็นเส้นทางน้ำหลากในช่วงฤดูฝน มี 150 ครัวเรือน ประชากร 400 คน ส่วนใหญ่อาศัยอาชีพรับจ้าง ขายต้นไม้ ร้อยมาลัย
ชุมชนหมู่ 1 พัฒนา	ตั้งอยู่ในพื้นที่เป็นแอ่งกระทะ ใกล้หนองน้ำบ้านเรือนตั้งอยู่ต่ำกว่าถนนหลัก ประมาณ 100 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนมีทั้งอยู่ในที่ดินราชพัสดุและมีเอกสารสิทธิ์แบบโฉนด มี 231 ครัวเรือน ประชากร 940 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขาย

การวิเคราะห์สถานการณ์: ปัญหา

ปัญหาด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศวิทยา

- ➔ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม เนื่องจากเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำแอ่งกระทะติดกับแหล่งน้ำสายหลักคือ ลำห้วยจิก
- ➔ ปัญหาน้ำท่วมและคุณภาพน้ำในลำห้วยจิก ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เนื่องจากดินชั้นเหนียวและน้ำเน่าเสีย
- ➔ ปัญหาการระบายน้ำ จากสิ่งก่อสร้างจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ถนนสายหลัก/ถนนเลียบเมืองปิดกั้นทางระบายน้ำ

ปัญหาด้านการบริหารจัดการเมือง

- ➔ ขาดแผนการควบคุมการปล่อยน้ำเสีย ลงสู่ลำน้ำห้วยจิก ทำให้ทรัพยากรแหล่งน้ำเสื่อมโทรม
- ➔ มีความขัดแย้งของอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ เนื่องจากที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่ของการรถไฟ เทศบาลไม่สามารถเข้ามาจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานและที่อยู่อาศัยได้เต็มที่
- ➔ การสร้างความเข้าใจเรื่องการจัดย้ายที่อยู่อาศัยไปพื้นที่อื่น เนื่องจาก พอช. และ กรอ. ร่วมซื้อที่ดินให้บริเวณ ตำบลหนองน้ำใส เพื่อแก้ไขปัญหาคือที่อยู่อาศัยร่วมกับชุมชนแต่มีชุมชนบางส่วนไม่ย้ายเนื่องจากไม่ต้องการเสียเงินค่าเช่าที่

ปัญหาด้านสังคม

- ➔ ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และต้องถูกไล่รื้อที่อยู่อาศัย
- ➔ ปัญหาด้านรายได้และหนี้สิน ครัวเรือนทั้ง 3 ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย และมีปัญหาด้านหนี้สิน อาศัยการกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ

สรุปประเด็นสำคัญ: เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: ต้องมีการปกครองส่วนท้องถิ่น

- ➔ ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้กับชุมชน ให้เห็นความสำคัญและสร้างการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติระดับชุมชน
- ➔ ปรับปรุงระบบท่อระบายน้ำ ให้มีความเชื่อมต่อกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำ
- ➔ การสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการจัดการและย้ายที่อยู่อาศัยใหม่ไปยังตำบลหนองน้ำใส
- ➔ ออกกฎบังคับให้สถานประกอบ ดำเนินการบำบัดน้ำเสียและควบคุมคุณภาพน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ

ทีมศึกษา : กลุ่มสหกรณ์เคหสถาน 4 ชุมชนเมืองไฟ
ทีมพี่เลี้ยง : ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์การสาธารณะประโยชน์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (CSNM)
ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวมสนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)

Funded by
the European Union

ความเปราะบางของเมืองหนองคายต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

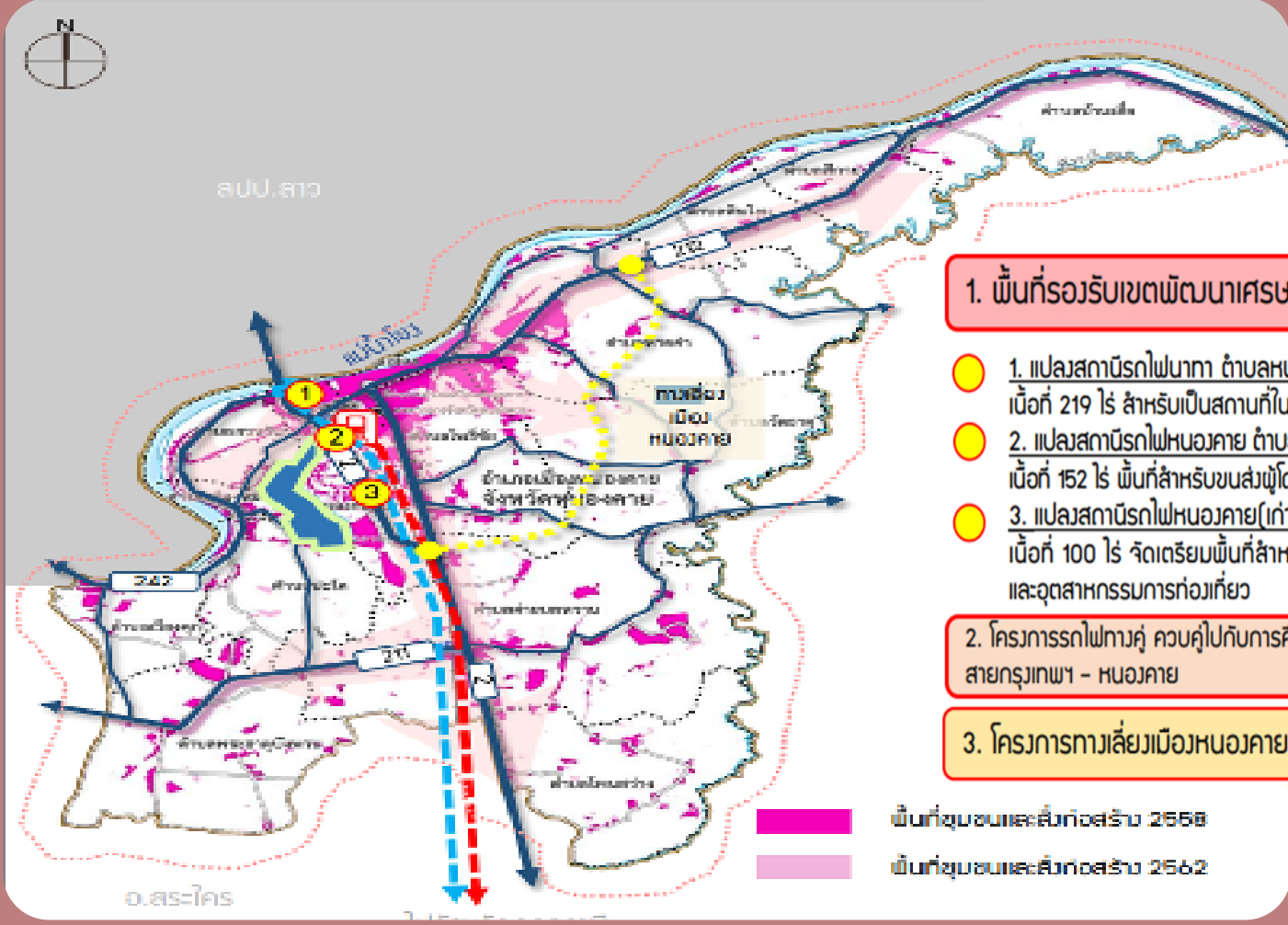
ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา:

ชุมชนโคกเมงเงา-สามัคคี ตำบลมีชัย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

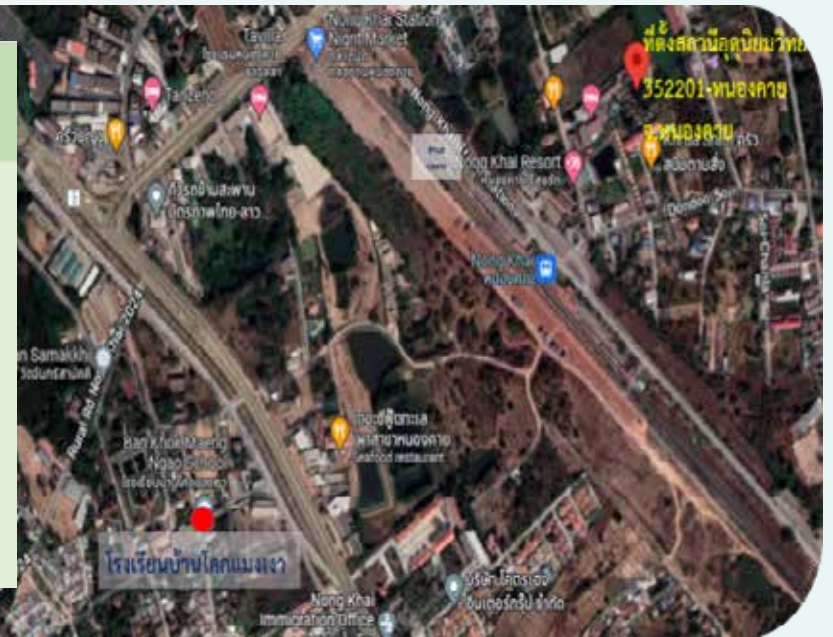
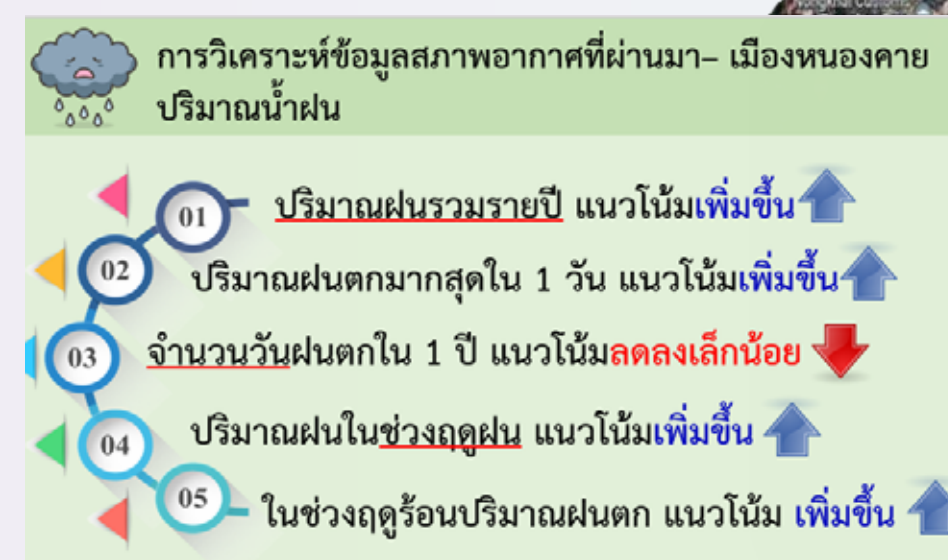
เป็นชุมชนเก่าแก่
ตั้งอยู่ในเทศบาลเมือง
หนองคาย

ชุมชนเชื่อมต่อกับ
พื้นที่ชายแดน

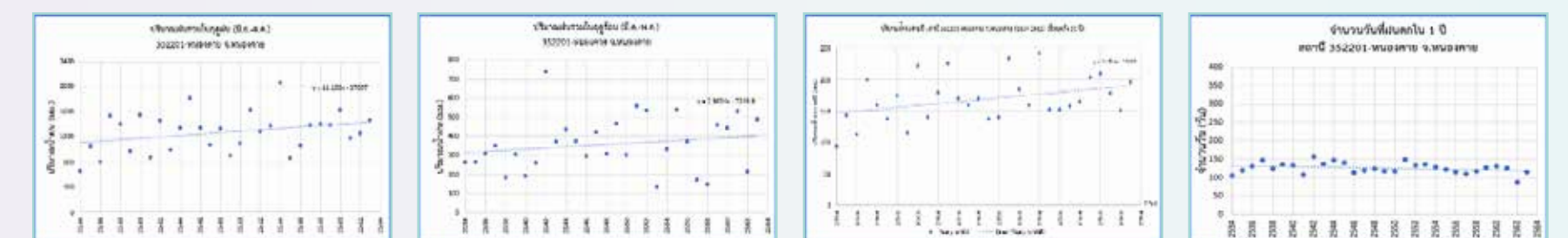

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

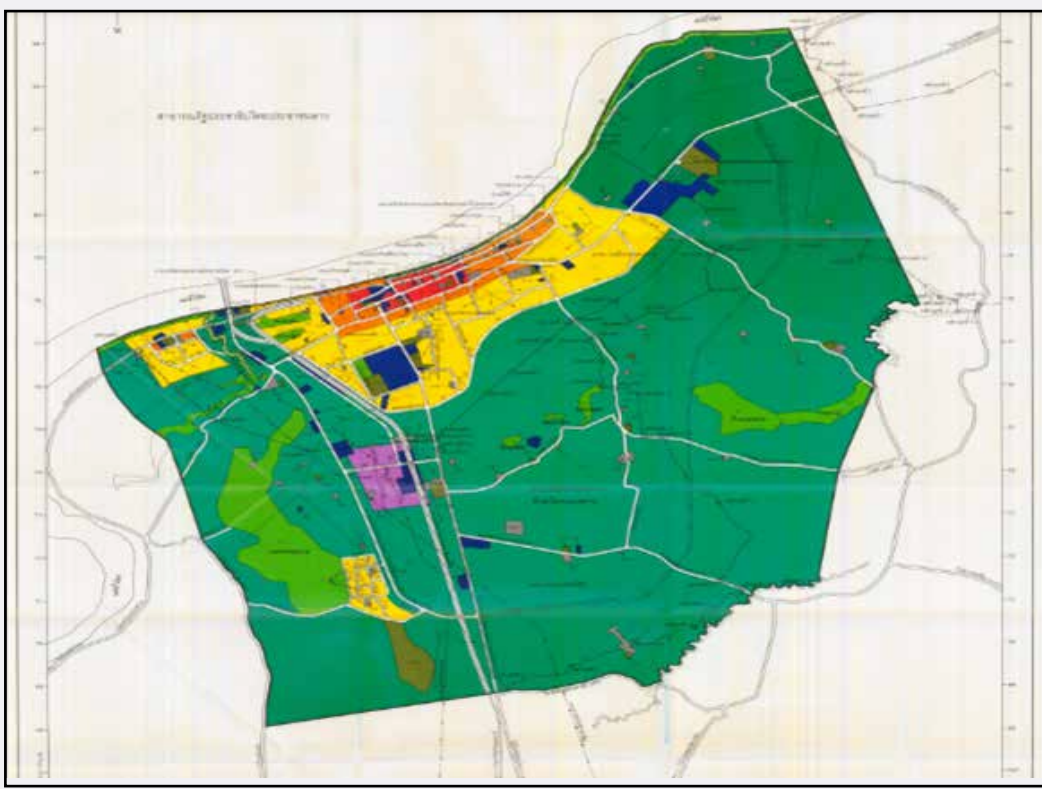
- เกิดน้ำท่วมเพิ่มมากขึ้น
- มีขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง ภัยแล้งมีแนวโน้มเกิดบ่อยมากขึ้น
- ฤดูร้อนและฤดูฝนเกิดช้ากว่าปกติไม่ตรงฤดูกาล
- เกิดการขยับเปลี่ยนช่วงการเกิดภัยพิบัติ ภัยแล้งเกิดเร็วขึ้น ส่วนมรสุมเกิดช้า

แนวโน้มสภาพอากาศ 30 ปี ย้อนหลัง

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

- เดิมเป็นที่ร้าง ต่อมาได้ตั้ง “บ้านโคกเมงเงา” ขึ้น และเริ่มมีคนต่างเชื้อชาติมาอาศัย เริ่มค้าขายข้ามพรมแดน ไทย-ลาว
- เนื่องจากเป็นเมืองชายแดน และจังหวัดหนองคายถูกคัดเลือกให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับเขตอุตสาหกรรม การค้าการลงทุน และการคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศ
- เกิดการย้ายถิ่นฐานอพยพแรงงานจากลาว จีน ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของการอุปโภค บริโภค และขยะ
- มีการพัฒนาที่พักอาศัยสำหรับนักท่องเที่ยวและต่างชาติเพิ่มขึ้น
- ประชากรต่างถิ่นย้ายมาอาศัยมากขึ้น โดยเฉพาะเขตใจกลางเมือง

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

- เขตเศรษฐกิจพิเศษอยู่ในแผนยุทธศาสตร์เมืองชายแดน
- มีโครงข่ายขนส่งทางถนน รถไฟ เชื่อมโยงไปยังประเทศลาวและจีน

ลักษณะภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนโคกเมงเงา-สามัคคี

- กลุ่มคนมี 2 กลุ่มคือ
 - กลุ่มคนชุมชนดั้งเดิม 570 ครัวเรือน
 - กลุ่มคนที่มีรถจักรยานยนต์ 91 ครัวเรือน
- พื้นที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่สูง
- พื้นที่เกษตรเป็นพื้นที่ต่ำ เสี่ยงต่อน้ำท่วม
- อาชีพ ส่วนใหญ่รับจ้างทั่วไป ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกรรม และคนว่างงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

การวิเคราะห์สถานการณ์: ปัญหา

ปัญหาด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศวิทยา

- ปัญหาน้ำท่วมขังตามถนนและซอกซอย
- ปัญหาการปล่อยแหล่งน้ำตามธรรมชาติเสื่อมโทรม คุณภาพน้ำแย่ง และบางแห่งแห้งขอด จากน้ำเสียที่ปล่อยจากครัวเรือน และโรงแรม ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำ

ปัญหาด้านผู้คนและสังคม

- ปัญหาความหลากหลายของประชากร ทั้งคนดั้งเดิม และคนต่างถิ่น ขาดการปฏิสัมพันธ์ เกิดช่องว่างของความสัมพันธ์ทั้งการจัดกิจกรรม การร่วมประชุม วางแผนในเรื่องสำคัญต่างๆ
- ปัญหาจากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรแฝง ที่อพยพเข้ามาอยู่ในหนองคายไม่ต่ำกว่า 50,000 คน โดยเฉพาะพื้นที่เศรษฐกิจและอาศัยอยู่ตามชุมชนต่างๆ ทำให้การพัฒนาเมืองไม่ทันกับความต้องการ
- ปัญหาคนในชุมชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ทั้งในและนอกชุมชน รวมทั้งหนี้ในระบบ

ปัญหาด้านการบริหารจัดการ

- ปัญหาการจัดสรรน้ำไม่เพียงพอในหน้าแล้ง ทำให้น้ำไม่เพียงพอ
- ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนและอาคารที่พัก ปัญหาการทิ้งน้ำเสียลงแหล่งน้ำธรรมชาติ

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ระบบเมืองและ
โครงสร้างพื้นฐาน

เมืองหนองคายอยู่ติดแม่น้ำโขงและสิ่งปลูกสร้างมีความแออัดมาก ปิดกั้นทางระบายน้ำ ทำให้น้ำท่วมขังตามถนนและซอกซอย

ระบบไฟฟ้าไม่เพียงพอต่อความต้องการในช่วงเกิดภัยพิบัติ เนื่องจากจากบริเวณชุมชนมีรีเลย์และที่פקจำนวนมาก

ขาดการวางแผนระบบโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบระบายน้ำ เนื่องจากชุมชนไม่มีที่ระบายน้ำเสียจึงเทน้ำเสียลงพื้น ทำให้น้ำท่วมขังจะเกิดน้ำเน่าเสียและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค

สรุปประเด็นสำคัญ: เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: เสนอต่อ เทศบาล พอช. และ ชาวบ้านในชุมชน

- สร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง เทศบาล พอช. และชาวบ้านในชุมชน เกี่ยวกับการออกแบบการปลูกสร้างบ้าน อาคารบ้านเรือนให้สอดคล้องกับสภาพกายภาพและบริบทของพื้นที่
- ควรมีการวางแผนเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ท่อระบาย ถนน ไฟฟ้า ประปา ที่มาพร้อมการสร้างบ้านและรองรับความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น
- เสริมสร้างการสื่อสารระหว่างภาครัฐกับชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เกิดการมีส่วนร่วมและเสนอความคิดเห็น นำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสมมากขึ้น

ทีมศึกษา : ทีมประสานสหกรณ์มิตรภาพมั่นคงหนองคายจำกัด
ทีมพี่เลี้ยง : ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรสาธารณประโยชน์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (CSNM)
ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวม
สนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)

Funded by
the European Union

ความเปราะบางของชุมชนเมืองหนองสำโรงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา:

ชุมชนไทยสมุทร 1,2 และ 3 ตำบลบ้านเลื่อม เทศบาลเมืองหนองสำโรง จังหวัดอุดรธานี

⇒ มีลักษณะเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ คล้ายแอ่งกระทะ

⇒ เป็นจุดรองรับการไหลของน้ำจากต.นาดีและต.เซียงพิน

⇒ รองรับน้ำจากเทศบาลนครอุดรธานี

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

→ เดิมบริเวณชุมชนไทยสมุทร เป็นทุ่งนากว้าง และเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ย่านชานเมืองอุดรธานี

→ บริษัท ไทยสมุทรประกันภัย ได้ซื้อที่ดินแปลงใหญ่ติดถนนเลียงเมือง (อุดร-หนองบัวลำภู) และสร้างหมู่บ้านจัดสรรไทยสมุทร จึงเริ่มมีผู้คนเข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้น

→ เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรมเป็นบ้านพักอาศัย บ้านจัดสรร ร้านค้า โกดังอาคารพาณิชย์ สกานิชส่งสารณะแห่งที่ 2 และมีการเปลี่ยนการถือครองที่ดินไปเป็นคนต่างถิ่นและนายทุน

→ เกิดการแบ่งเขตการปกครองชุมชนไทยสมุทร ออกเป็น 3 ชุมชน และมีแนวโน้มผู้คนจะเข้ามาอยู่อาศัยหนาแน่นมากขึ้น

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

☞ ได้รับอิทธิพลการเติบโตของเมืองแบบก้าวกระโดดและการกระจายตัวไปยังพื้นที่รอบนอกเขตเทศบาลนครอุดรธานี

☞ การสร้างหมู่บ้านจัดสรรไทยสมุทร

ลักษณะภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนไทยสมุทร 1	» พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย และพื้นที่รกร้าง » ประชากร 562 คน
ชุมชนไทยสมุทร 2	» พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย และบ้านจัดสรร » ประชากร 647 คน » มีจุดน้ำท่วมหนักอยู่ซอยมิตรสัมพันธ์ 1,2,3,4
ชุมชนไทยสมุทร 3	» ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ที่นาร้าง (ของนายทุน) » ประชากร 614 คน

การวิเคราะห์สถานการณ์: ปัญหา

ปัญหาด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศวิทยา

- ปัญหาน้ำท่วม เกิดขึ้นเป็นประจำตั้งแต่จัดตั้งชุมชนขึ้นมา ระดับน้ำท่วมชุมชนสูงเฉลี่ย 30 เซนติเมตร ถึง 1 เมตร ส่งผลให้บ้านเรือนเสียหาย และถนนถูกน้ำกัดเซาะ กลายเป็นจุดเสี่ยงภัยและสร้างความยากลำบากในการสัญจร
- ปัญหาการขยายตัวของเมือง
- ปัญหาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ปัญหาด้านสังคม

- ปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร โดยเฉพาะประชากรแฝงที่เข้ามาเข้าบ้านในพื้นที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ปัญหาด้านการบริหารจัดการเมือง

- ปัญหาขยะ/น้ำเสีย/สิ่งแวดล้อม จากการเพิ่มขึ้นของที่อยู่อาศัย และประชากรแฝงต่างกัน

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

➡ ปริมาณฝนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ทั้งความเข้มและความถี่ของฝน ที่จะตกมากขึ้น และทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากรุนแรงเพิ่มขึ้น

➡ ส่งผลทำให้ชุมชนได้รับความเดือดร้อน ทั้งความเสียหายด้านทรัพย์สิน การประกอบอาชีพ การคมนาคมสัญจร การดำรงชีวิตประจำวัน การสูญเสียรายได้ที่สัมพันธ์กับปัญหานี้สินและความยากจน

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

☞ ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่รับน้ำจากเทศบาลนครอุดรธานี และเป็นพื้นที่รับน้ำจากเมืองชั้นใน ส่งผลให้ปริมาณน้ำในลำห้วยตมเพิ่มขึ้นในช่วงฤดูน้ำหลาก และทำให้น้ำท่วมในชุมชนไทยสมุทรเป็นประจำทุกปี

☞ ขาดการบังคับใช้กฎหมายผังเมืองรวม หรือแปลงกฎหมายผังเมืองเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่น ที่ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นและจังหวัด มีการผ่อนปรนและเอื้อประโยชน์

☞ ขาดยุทธศาสตร์และแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่สัมพันธ์กับภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงของเมือง

☞ ขาดแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายภัยพิบัติเชิงรุก ที่พัฒนาขึ้นมาจากประเด็นปัญหารวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน

☞ ขาดการบูรณาการในการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่เมืองของท้องถิ่นและหน่วยงานราชการ มีการทำงานแบบแยกส่วน และซ้อนทับอำนาจในการจัดการ ขาดการวางยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายภัยเชิงระบบ ยังเน้นแก้ปัญหาด้วยระบบโครงสร้างแข็ง เช่น ระบบท่อระบายน้ำ เป็นหลัก ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน

☞ อปท. มีข้อจำกัดเชิงศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติหลายประการ ทั้งด้านงบประมาณในการปรับปรุงระบบระบายน้ำทั้งระบบ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือและเครื่องจักร

☞ ข้อจำกัดในการเข้าถึงความรู้ ตัวอย่างความสำเร็จ นวัตกรรมสร้างสรรค์กระบวนการพัฒนาใหม่ๆ เพื่อสร้างความตระหนักต่อปัญหาและการแก้ปัญหายภัยพิบัติในระดับต่างๆ

☞ ขาดความร่วมมือแก้ปัญหายภัยการระบายน้ำ ระหว่างชุมชน-หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระหว่างหน่วยงาน-หน่วยงาน ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาน้ำท่วมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

☞ ภาวะความยากจนและเหลื่อมล้ำในชุมชน ส่งผลต่อการปรับตัวต่อภัยพิบัติ

☞ กลุ่มครัวเรือนดั้งเดิมขาดแคลนเงินทุนปรับปรุงโครงสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันน้ำท่วม

☞ กลุ่มแรงงานแฝงที่เช่าบ้าน ไม่มีสิทธิในที่อยู่อาศัย จะไม่สามารถปรับปรุงบ้านให้ป้องกันน้ำท่วมได้ และต้องยอมเผชิญกับปัญหาน้ำท่วม (ใกล้ที่ทำงานและราคาถูก)

☞ ข้อจำกัดในการรวมตัวกันเพื่อร่วมแก้ปัญหายภัยพิบัติ เนื่องจากมีอุปสรรคจากโครงสร้างทางสังคมที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มคนดั้งเดิม แรงงานแฝง กลุ่มคนยากจน กลุ่มผู้ประกอบการ

☞ กลุ่มผู้หญิงในครอบครัวรายได้น้อยใช้เวลาอยู่บ้านนานกว่า จึงมีแนวโน้มความเปราะบางต่อภัยพิบัติมากกว่าผู้ชาย ทั้งด้านความเครียดต่อความเสียหายของทรัพย์สิน ปัญหายสุขภาพที่มากับน้ำท่วม

สรุปประเด็นสำคัญ: เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

- ▶ พลักดันให้เกิดยุทธศาสตร์และแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่สัมพันธ์กับภาวะภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงเมือง
- ▶ จัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ปัญหายภัยพิบัติเชิงรุก โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง
- ▶ พัฒนาระบบการแจ้งเตือนภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพ
- ▶ สร้างเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภัยพิบัติ ระหว่างท้องถิ่น หน่วยงานราชการ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

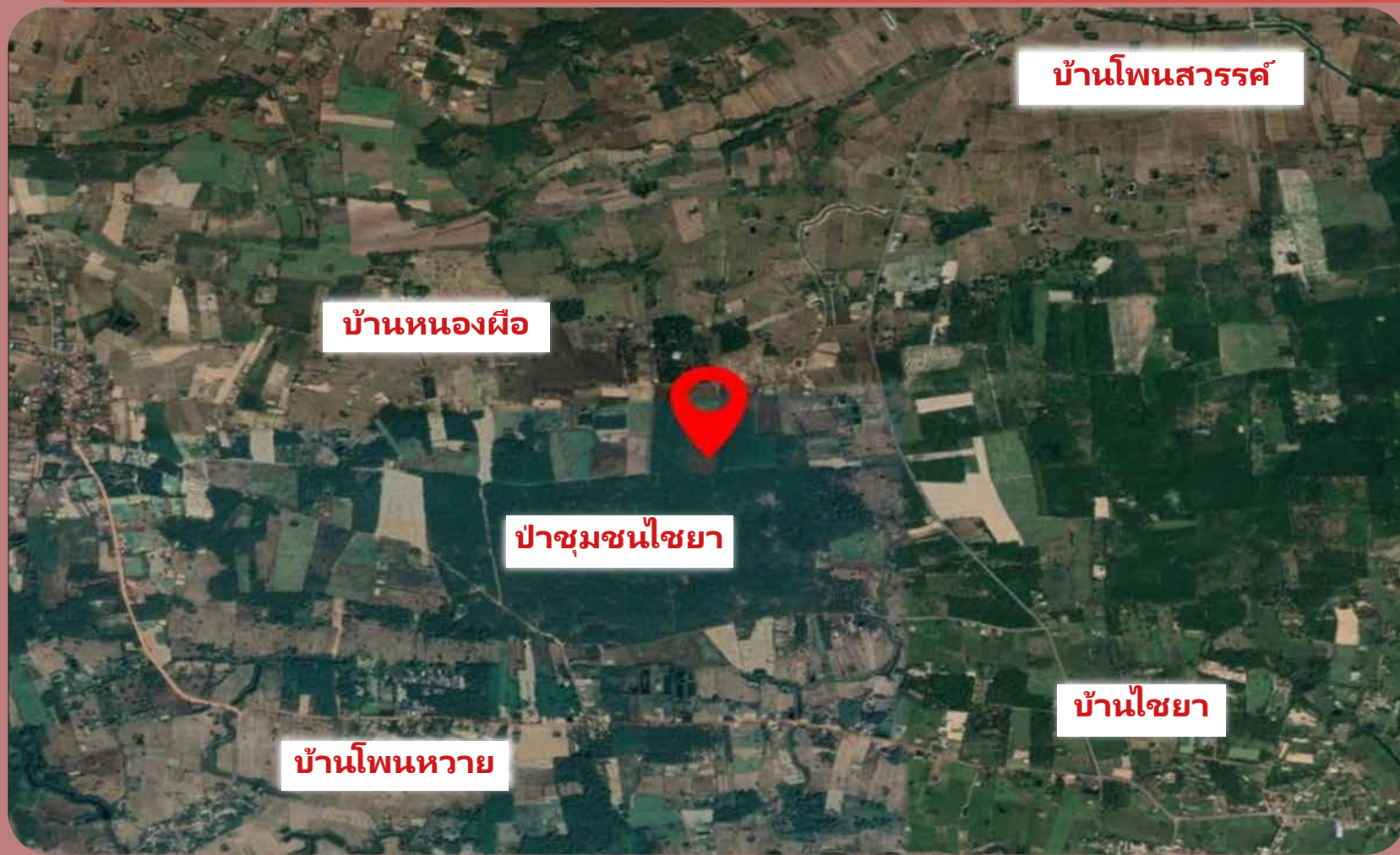
ทีมศึกษา : ทีมประธานสหกรณ์มิตรภาพมั่นคงหนองคายจำกัด
ทีมพี่เลี้ยง : ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรสาธารณประโยชน์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (CSNM)
ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวม
สนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)

ความเปราะบางของชุมชนสระใครต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา:

ชุมชนรอบป่าชุมชนโคกสำเหรบ้านไชยา ตำบลสระใคร อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

ครอบคลุมพื้นที่ ได้แก่

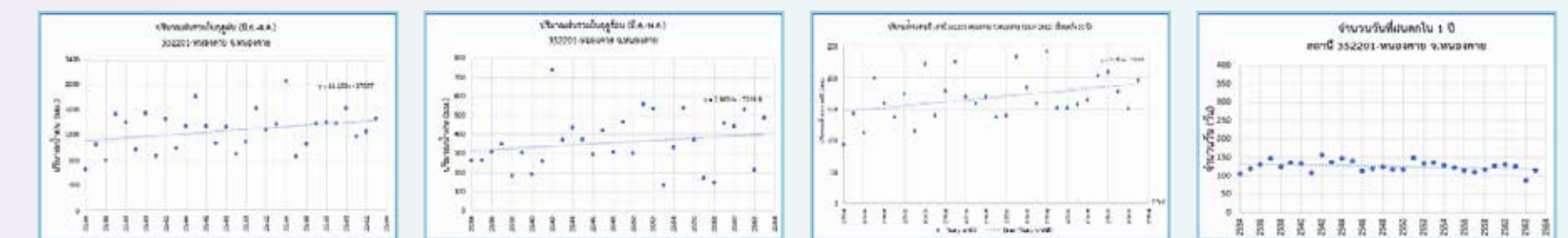
- พื้นที่ป่าชุมชนไชยา
- หมู่บ้านที่ติดป่าชุมชน
 - บ้านไชยา
 - บ้านโพนสวรรค์
 - บ้านหนองผือ
 - บ้านโพนหวาย

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

- เกิดน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก
- อุณหภูมิที่เพิ่มขึ้น น้ำเสีย
- ภัยแล้งเริ่มมีน้ำไม่พอใช้ เนื่องจากน้ำในลำห้วยแห้งลงอย่างรวดเร็ว
- ปัญหาสุขภาพน้ำโรค

แนวโน้มสภาพอากาศ 30 ปี ย้อนหลัง

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ด้านวิถีปฏิบัติ การบริหารจัดการเมือง

- ขาดแผนรองรับการขยายตัวของเมืองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยขวางทิศทางการระบายน้ำ ข้อกำหนดในการถมที่ดินไม่ให้ขวางทางน้ำ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะมูลฝอย
- เกิดช่องว่างในการบริหารจัดการพื้นที่ป่า จากการเกิดถนนความเป็นป่าชุมชน มีผู้เข้าไปหาประโยชน์จากป่า ลักลอบนำขยะจากชุมชนทิ้งขยะจากครัวเรือน ขยะที่เป็นเศษวัสดุของเหลือใช้จากการก่อสร้าง เศษวัสดุจากการทอผ้า เนื่องจากชาวบ้านไม่มีสิทธิในการป้องกัน อนุรักษ์ และฟื้นฟูสภาพป่า

ผู้คนและสังคม

- การรวมกลุ่มของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนมาจากภาครัฐหรือเอกชน ยังขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถต่อยอดเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับชุมชนส่วนมาก
- ขาดความตระหนักในการเป็นเจ้าของร่วมกันในชุมชน เช่น ขาดความรู้สึกร่วมกันรับผิดชอบของชุมชน
- ขาดองค์ความรู้ในการทำการเกษตร ทั้งการดูแลบำรุงดินอย่างเหมาะสม ขาดความรู้เข้าใจในวิทยาการใหม่ เพื่อเตรียมพร้อมกับความไม่แน่นอนของอากาศ ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการลดต้นทุนการผลิต
- ขาดอำนาจต่อรอง ทำให้ไม่สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม
- คนว่างงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำและโรคระบาด แต่ค่าครองชีพที่สูงขึ้น คนที่ออกไปทำงานต่างถิ่นกลับมาทำงานที่บ้านเกิดซึ่งหางานได้ยากมากขึ้น

สรุปประเด็นสำคัญ: เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

- การขอพื้นที่สีเขียว 140 ไร่ (20 ไร่ต่อคน) จากพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ 718 ไร่ เพื่อให้ชุมชนใช้ร่วมกัน และเพื่อการอนุรักษ์ป่า มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่และสวนสาธารณะของอำเภอสระใคร
- การจัดระเบียบพื้นที่รองรับการขยายตัวของเมือง เช่น ระยะห่างระหว่างบ้านกันถนน ทิศทางน้ำไหล เขตถนนหรือที่ดินสาธารณะ ที่ชาวบ้านเข้าใช้ประโยชน์ส่วนตัว

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ:

อบต.สระใคร ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย รมารักษ์จังหวัดหนองคาย

- ขอพื้นที่ 140 ไร่ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อให้ชุมชนร่วมกันรักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกัน

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: ภาคเอกชน

- สร้างความตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดกับชุมชน จากการดำเนินกิจการ

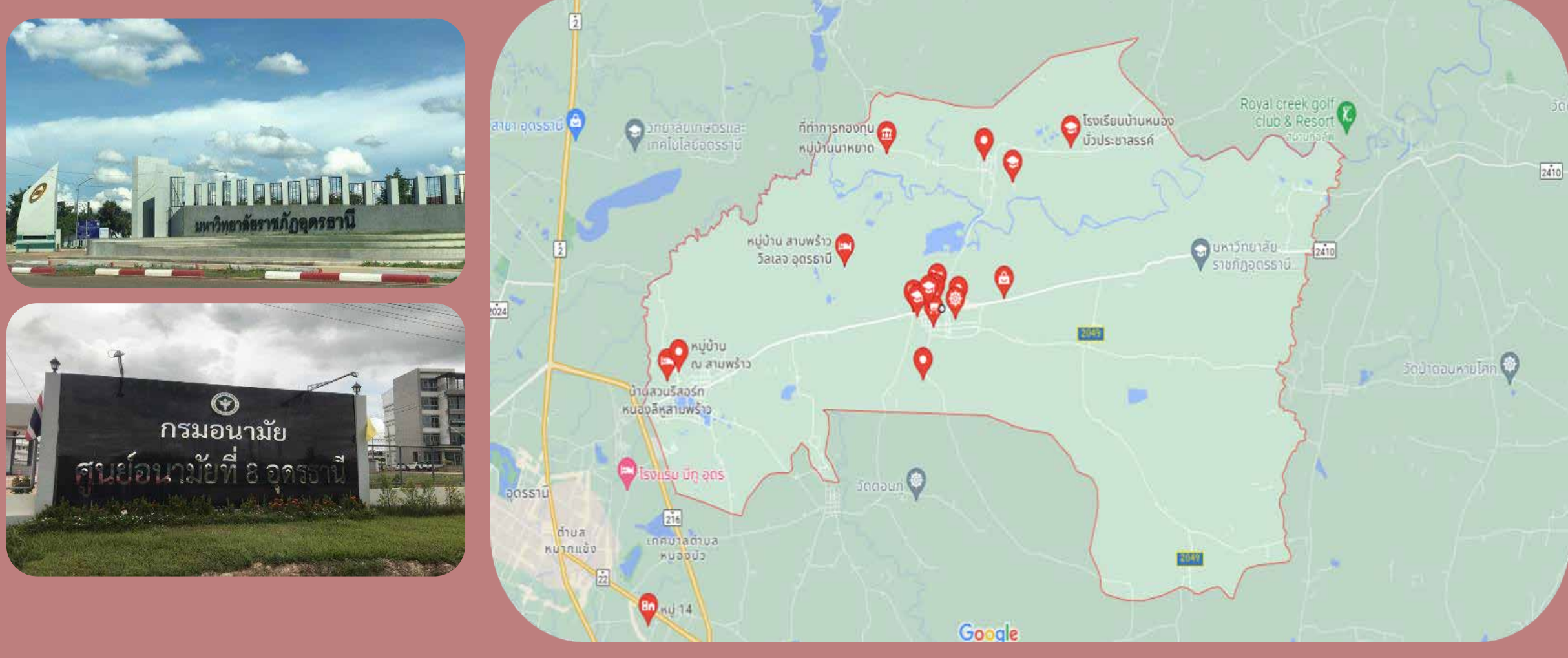
ทีมศึกษา : กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกสำเหรบ้านไชยา
ทีมพี่เลี้ยง : ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรสาธารณประโยชน์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (CSNM)
ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวม
สนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)

ความเปราะบางของเมืองสามพราดต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้ “โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง” สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

พื้นที่ศึกษา:

เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสามพราดอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

กระบวนการและรูปแบบการกลายเป็นเมือง

- ➔ เดิมเป็นพื้นที่ชนบท ทำเกษตรกรรม และพื้นที่ชุ่มน้ำ
- ➔ มีการย้ายหน่วยงานราชการมาตั้งยังที่ดินสาธารณะประโยชน์ “โคกชุมปูน” ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (ศูนย์การศึกษาสามพราด) 2) สนาบกีฬาการกีฬาแห่งประเทศไทย (กกท.) อุดรธานี และ 3) ศูนย์อนามัยที่ 8 จังหวัดอุดรธานี
- ➔ เกิดการค้าขายและเก็งกำไรที่ดินของนายหน้าและนักลงทุน
- ➔ เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็น หอพัก ตลาด ร้านเหล้า ร้านอาหาร สถานบันเทิง
- ➔ คนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอาศัย เรือนหนังสือ ทำงาน และประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น

ปัจจัยขับเคลื่อนการกลายเป็นเมือง

- ➔ ได้รับอิทธิพลจากการเติบโตและการขยายตัวของเมือง อุดรธานีออกมายังพื้นที่รอบนอก
- ➔ การสร้างศูนย์ราชการใหม่ในพื้นที่สาธารณะประโยชน์

ผลกระทบจากการกลายเป็นเมือง

- ▶ เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินไปเป็น หอพัก ตลาด ร้านเหล้า ร้านอาหาร สถานบันเทิง
- ▶ คนเข้ามาอาศัยในเมืองสามพราดเพิ่มมากขึ้น ทั้งประกอบอาชีพ นักศึกษา มีความต้องการทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น ทั้งน้ำประปา ไฟฟ้า อาหาร และปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น
- ▶ การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศ เส้นทางน้ำโดยเฉพาจะลำน้ำห้วยหลวง กระทบกับประมงพื้นบ้านและการใช้น้ำเพื่อการเกษตร
- ▶ การเปลี่ยนทิศทางน้ำธรรมชาติจากการถมดินเพื่อปลูกสร้างอาคาร และสร้างสาธารณูปโภค

การวิเคราะห์สถานการณ์: ปัญหา

ปัญหาด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศวิทยา

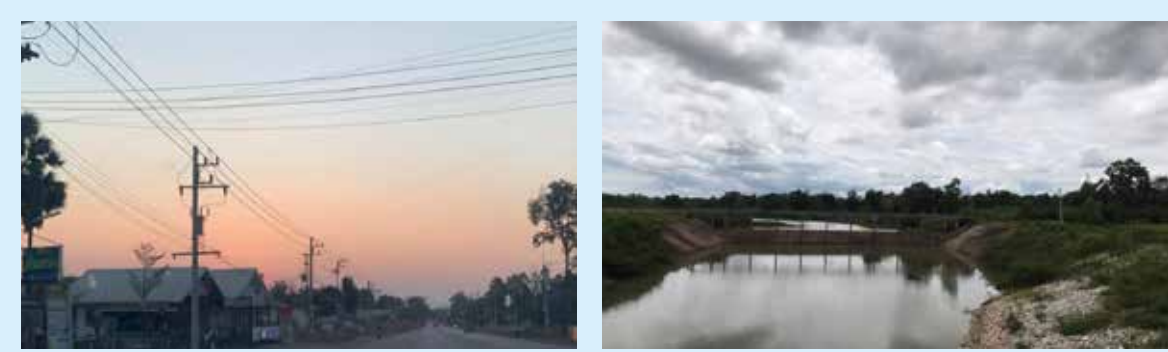
- การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม ก่อสร้างที่อยู่อาศัย อาคารบ้านเรือน รุกล้ำทางระบายน้ำและเปลี่ยนเส้นทางไหลของน้ำตามธรรมชาติ
- ระบบโครงสร้างพื้นฐานเดิม ไม่สามารถรองรับการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้ทัน ส่งผลให้เกิดปัญหา น้ำท่วมขัง ปัญหาการจราจร อุบัติเหตุทางถนน มลพิษเสียง มลภาวะต่างๆ

ปัญหาด้านการบริหารจัดการเมือง

- การจัดการปัญหามลภาวะทางเสียง จากสถานประกอบการ
- การจัดการน้ำเน่าเสีย จากหมู่บ้านการเคหะของชุมชน
- การจัดการน้ำท่วมของชุมชน ม.1 ม.2 ม.10 ม.12 และม.15

ปัญหาด้านสังคม

- ปัญหาทางด้านที่ดินทำกิน
- ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย
- ปัญหาด้านการใช้ประโยชน์จากลำน้ำห้วยหลวง
- ปัญหาความปลอดภัยด้านทรัพย์สิน
- ปัญหาจากอุบัติเหตุการจราจร

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ปัญหาน้ำท่วมมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากน้ำที่ไหลในช่วงฤดูน้ำหลากได้เปลี่ยนทิศทาง ผนวกกับน้ำส่วนหนึ่งที่ระบายออกจากตัวเขตเทศบาลนครอุดรธานี ไหลเข้าท่วมพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยหลวงในเขตตำบลสามพราด

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ระบบเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน	➔ การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม พื้นที่รองรับน้ำลดลง แนวโน้มของการเกิดน้ำท่วมเพิ่มขึ้น ➔ การถมที่ดินเพื่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง ที่ทำให้เปลี่ยนทิศทางน้ำธรรมชาติ และเป็นอุปสรรคที่ส่งผลการระบายน้ำ
	➔ การจัดทำผังเมืองรวมล่าช้า ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงและบังคับใช้ได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ➔ ขาดการบูรณาการของหน่วยงานท้องถิ่น ในการควบคุมและบังคับใช้กฎหมาย จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างรวดเร็ว ➔ ขาดการจัดการแก้ปัญหา น้ำท่วมของชุมชน ม.1 ม.2 ม.10 ม.12 และม.15
ด้านวิถีปฏิบัติการบริหารจัดการเมือง	➔ ความไม่มั่นคงทางด้านรายได้และด้านอาหาร เดิมสามารถเก็บของป่าและพืชผักไปขายและบริโภค ทำให้สูญเสียรายได้และเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพิ่ม ➔ ความปลอดภัยในทรัพย์สินลดลง เนื่องจากประชากรแฝงเข้ามาอาศัยและมาเป็นแรงงานก่อสร้างเพิ่มขึ้น ➔ สิทธิด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน มีโอกาสเป็นครัวเรือนที่ไร้ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินมากขึ้น เนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่สาธารณะ “โคกชุมปูน”

สรุปประเด็นสำคัญ: เพื่อลดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพในการปรับตัว

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: เสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- ▶ บูรณาการหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อควบคุมและบังคับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีความเหมาะสม และแก้ปัญหา น้ำท่วมอย่างเป็นระบบ
- ▶ ประเด็นความเปราะบางทางด้านสังคม

สาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: ข้อเสนอของชุมชน

- ▶ การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ชุมชน ม.1 ม.2 ม.10 ม.12 ม.15
- ▶ ร่วมหาแนวทางในการแก้ปัญหา น้ำเน่าเสียจากหมู่บ้านการเคหะของชุมชนที่อยู่โดยรอบ
- ▶ ให้มีการจัดตั้งกฎระเบียบในการใช้หอพัก/บ้านเช่า เกี่ยวกับการก่อมลภาวะต่าง ๆ

ทีมศึกษา : ทีมประสานสหกรณ์มิตรภาพมั่นคงหนองคายจำกัด
 ทีมพี่เลี้ยง : ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรสาธารณประโยชน์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (CSNM)
 ทีมโครงการ SUCCESS : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้รวบรวม
 สนับสนุนโดย : สหภาพยุโรป (EU)